

Plnění opatření Konceptce rozvoje knihoven v České republice na léta 2011–2015

Opatření

1. Digitalizovat textové dokumenty a shromažďovat digitální dokumenty jako součást kulturního a vědeckého dědictví
2. Vytvořit legislativní, organizační a technické předpoklady trvalého uchování a zpřístupnění publikovaných digitálních a digitalizovaných dokumentů jako důležité složky kulturního a vědeckého dědictví
3. Optimalizovat systém povinného výtisku tištěných dokumentů a zavést systém povinného ukládání elektronických dokumentů (odpovídající dnešnímu PV); zajistit jejich pohotovost centrální zpracování a zpřístupnění, podporovat nástroje pro sdílenou katalogizaci
4. Vytvořit podmínky pro zajištění rovného přístupu ke všem druhům publikovaných dokumentů pro účely vzdělávání, výzkumu, vývoje a zpřístupňování kulturního dědictví
5. Zpracovat a realizovat koncepci trvalého uchování a zpřístupnění tradičních textových dokumentů – knihy, periodika, rukopisy, historické fondy, hudebniny
6. Vytvořit jednotné rozhraní systému knihoven s cílem zprostředkování všech nabízených služeb z každé knihovny
7. Zabezpečit efektivní dostupnost elektronických informačních zdrojů (dále jen „EIZ“) pro podporu VaVaI po roce 2011
8. Zabezpečit efektivní dostupnost EIZ pro širokou veřejnost
9. Podporovat úlohu knihoven jako přirozených center rozvoje občanských komunit a jejich kreativity
10. Zakotvit podporu zvyšování schopnosti efektivně užívat knihovny ve školských vzdělávacích programech a v koncepci celoživotního učení
11. Propagovat četbu zejména u dětí a mládeže a aktivně podporovat čtenářskou gramotnost realizací aktivit zaměřených na práci s knihou
12. Podporovat vytváření knihovnických fondů. Zvýšit objem financování nákupu knihovnických fondů v knihovnách ČR a vytvořit tak základní předpoklad pro zlepšení obsahu a kvality veřejných knihovnických a informačních služeb
13. Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb, prosadit kritérium bezbariérovosti služeb knihoven jako kritérium hodnocení kvality služeb
14. Podporovat knihovny jako garanta rovného přístupu k informačním zdrojům a síti internet
15. Rozvíjet regionální funkce knihoven a formovat krajské systémy knihoven na principu spolupráce knihoven regionu s cílem dosáhnout poskytování standardizované úrovně VKIS bez ohledu na velikost obce a lokalitu, v níž knihovna působí
16. Aktualizovat a zavést do praxe standardy kvality VKIS
17. Zpracovat metodiku ekonomických výzkumů návratnosti investic v knihovnách
18. Podporovat šetření informačních potřeb obyvatel na národní a lokální úrovni a využívat je pro optimalizaci VKIS
19. Podporovat marketingové aktivity centrálních i lokálních služeb systému knihoven
20. Zvyšovat kvalifikační úroveň pracovníků knihoven s cílem adaptovat je na rychle se měnící odborné nároky jejich profese
21. Intenzivněji využívat dobrovolníky v činnosti knihoven a systém veřejně prospěšných prací

Rozvoj internetu, mobilní komunikace, masová digitalizace knihovních fondů, rozvoj elektronických médií a speciálních zařízení pro čtení elektronických textů představoval pro knihovny založené na práci s tradičními tištěnými knihami a časopisy mimořádně silnou konkurenci. Dlouhodobou prioritou pro rozvoj knihoven bylo a nadále zůstává rozšíření jejich funkcí jako informačních, kulturních, vzdělávacích a komunitních center obcí. Toto směřování neznamenovalo, že knihovny rezignovaly na své tradiční služby zpřístupňování informací a dokumentů. Uživatelé se stávali hybridními čtenáři, tzn. souběžně využívali tištěné i elektronické texty a informační zdroje. Knihovny jim proto nabízely služby v digitálním prostředí a snažily se vytvářet zajímavou nabídku spočívající v propojení tradičních a digitálních služeb. Jednou z cest bylo půjčování elektronických knih, zpřístupnění starší tištěné vydavatelské produkce v digitální podobě a také zpřístupňování elektronických publikací neziskového sektoru. Důležitým tématem pro veřejné knihovny bylo mj. vzdělávání uživatelů a veřejnosti v oblasti informační a digitální gramotnosti.

Přehled vybraných statistických údajů

a) Vybrané socioekonomické údaje

Vývoj příjmů a výdajů na knihovny provozované státem, krajem a obcí (v tis. Kč)

Rok	r. 2011	r. 2012	r. 2013	r. 2014	r. 2015	Pokles/r ůst	Celkem	Podíl v %
Příjmy (výnosy) celkem	2 781 300	2 769 845	3 171 674	3 157 025	3 241 579	117%	15 121 423	100%
Z toho: tržby za vlastní výkony	197 405	214 363	278 705	267 989	202 209	102%	1 160 671	8%
Výdaje (náklady) celkem	2 828 571	2 829 077	3 233 552	3 231 677	3 348 222	118%	15 471 099	100%
z toho spotřeba materiálu, energie, zboží a služeb	813 280	814 931	1 116 953	908 766	1 125 659	138%	4 779 587	31%
z toho výdaje na nákup KF	309 673	305 818	322 919	345 616	351 245	113%	1 635 272	11%

z toho osobní náklady	1 705 618	1 708 328	1 793 680	1 977 295	1 871 318	110%	9 056 239	59%

Zdroj NIPOS

Výdaje na zajištění provozu knihoven provozovaných státem, krajem a obcí vzrostly v letech 2011 až 2015 o 18 %. Nejvíce (o 38 %) vzrostly provozní výdaje na nákup materiálu, energií a služeb, výdaje na nákup knihovnických fondů vzrostly pouze o 13 % a nejméně rostly výdaje na mzdy, o 10 %.

Příjmy knihoven provozovaných ministerstvem kultury, kraji a obcemi v roce 2015 (v tis. Kč)

	Tržby, příspěvky na provoz	Investice	Celkem	Podíl v %
Tržby za vlastní výkony (výrobky, služby) a za zboží	202 209	0	202 209	6%
Příspěvky, dotace a granty na provoz ze stát. rozpočtu	561 092	171 561	732 654	23%
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu kraje	755 068	13 871	768 938	24%
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu obce	1 405 396	22 886	1 428 282	44%
Příspěvky, dotace a granty na provoz od ostatních subjektů	23 937	559	24 497	1%
Příspěvky, dotace a granty na provoz ze zahraničí	4 458	5 461	9 919	0,3%
Dary a sponzorské příspěvky	6 403	0	6 403	0,2%
Ostatní provozní výnosy výše neuvedené	68 747	0	68 747	2%
Celkem	3 027 310	214 339	3 241 649	100%

Zdroj NIPOS

Analýza zdrojů příjmů výše uvedených knihoven za rok 2015 ukazuje, že největší podíl výdajů (44 %) je vynakládán z rozpočtu obcí, 24 % výdajů vydávají kraje a téměř shodný podíl (23 %) představují zdroje státního rozpočtu. Tržby za vlastní výkony z hlavních i vedlejších aktivit se na příjmech podílejí v rozsahu 6 %.

Rozpočet státních příspěvkových organizací MK – Národní knihovny a Moravské zemské knihovny v r. 2015 (v tis. Kč)

Zdroj	Tržby, příspěvky na provoz	Investice	Celkem	Podíl v %
Tržby za vlastní výkony (výrobky, služby) a za zboží	26 562	0	26 562	4%
Příspěvky, dotace a granty na provoz ze stát.	523 738	114 058	637 797	90%

rozpočtu				
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu kraje	3 383	0	3 383	0,5%
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu obce	0	0	0	0,0%
Příspěvky, dotace a granty na provoz od ostatních subjektů	786	0	786	0,1%
Příspěvky, dotace a granty na provoz ze zahraničí	1 537	0	1 537	0,2%
Dary a sponzorské příspěvky	56	0	56	0,0%
Ostatní provozní výnosy výše neuvedené	35 217	0	35 217	5%
Celkem	591 280	114 058	705 338	100%

Zdroj NIPOS

Největší částka ze státního rozpočtu, resp. z rozpočtu ministerstva kultury (637,8 mil. Kč) je vynakládána na provoz Národní knihovny a Moravské zemské knihovny, což představuje 90 % rozpočtu obou knihoven. Vlastními tržbami získávají 4 % svého rozpočtu, ostatní zdroje mají doplňkový charakter.

Krajské knihovny – rok 2015 (v tis. Kč)

	Tržby, příspěvky na provoz	Investice	Celkem	Podíl v %
Tržby za vlastní výkony (výrobky, služby) a za zboží	55 989	0	55 989	7%
Příspěvky, dotace a granty na provoz ze stát. rozpočtu	4 856	38 026	42 882	5%
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu kraje	658 638	8 116	666 755	83%
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu obce	16 796	0	16 796	2%
Příspěvky, dotace a granty na provoz od ostatních subjektů	443	65	509	0,1%
Příspěvky, dotace a granty na provoz ze zahraničí	1 188	2 434	3 622	0,5%
Dary a sponzorské příspěvky	1 546	0	1 546	0,2%
Ostatní provozní výnosy výše neuvedené	15 604	0	15 604	2%
Celkem	755 062	48 641	803 703	100%

Zdroj NIPOS

Na zajištění provozu krajských knihoven vynaložily kraje 666,7 mil. Kč, což představovalo 83 % z celkových příjmů. Dalším zdrojem (7 %) byly tržby za vlastní výkony. 5 % svých příjmů získaly krajské knihovny ze státního rozpočtu zejm. prostřednictvím dotačních programů. Převážná část výdajů krajů směřovala na zajištění provozu krajských knihoven (provoz Moravské zemské knihovny, která plní funkci krajské knihovny Jihomoravského

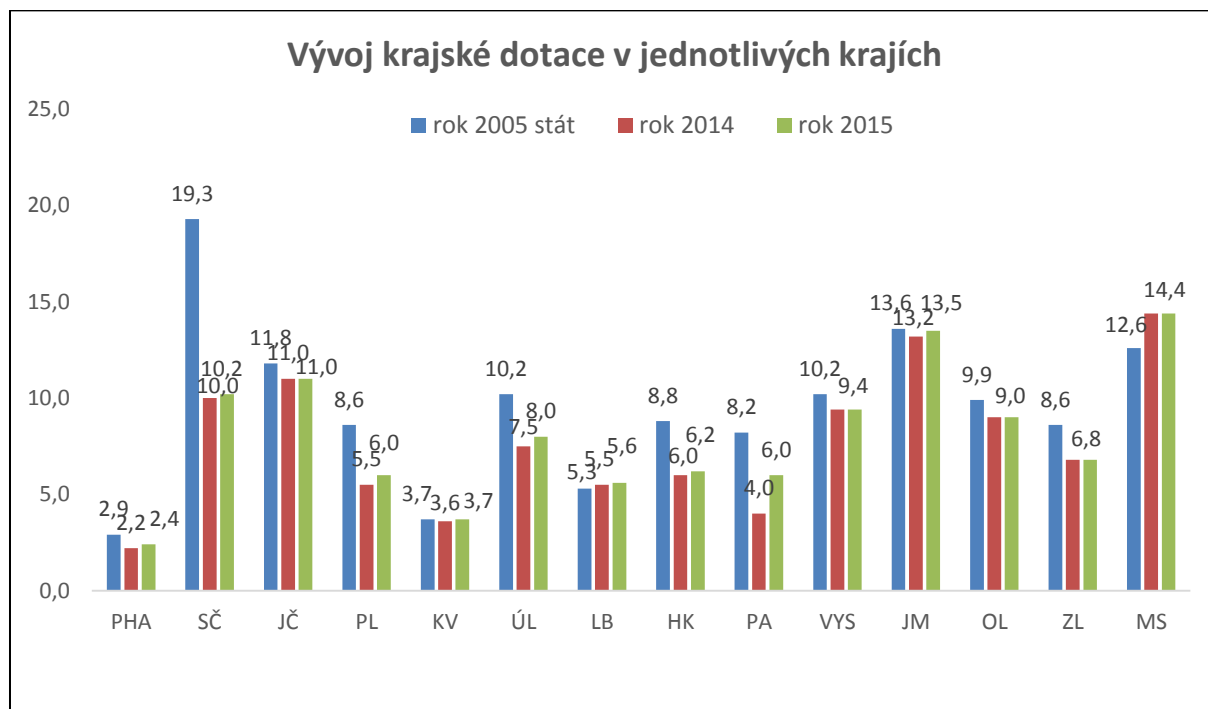
kraje, financuje ministerstvo kultury), další prostředky představovaly výdaje na tzv. regionální funkce knihoven, viz níže.

Výdaje krajů na financování regionálních funkcí knihoven

Prostředky převedené ze státního rozpočtu na kraje v roce 2005 formou rozpočtového určení daní a vývoj financování z rozpočtů krajů v letech 2005–2015 (v mil. Kč)

Kraj	2005 převedeno ze SR	2005 kraj	2006 kraj	2007 kraj	2008 kraj	2009 kraj	2010 kraj	2011 kraj	2012 kraj	2013 kraj	2014 kraj	2015 kraj
PHA	2,9	2,9	3,0	3,0	2,9	2,7	2,6	2,2	2,1	2,4	2,2	2,4
SČ	19,3	15,8	15,8	15,8	16,0	16,0	7,2	7,0	7,5	10,0	10,0	10,2
JČ	11,8	11,2	13,5	13,0	13,0	13,0	10,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0
PL	8,6	6,0	6,5	7,0	7,5	8,0	7,6	6,7	6,0	5,5	5,5	6,0
KV	3,7	3,7	4,0	4,0	4,0	3,9	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6	3,7
ÚL	10,2	10,2	7,5	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	7,8	7,5	8,0
LB	5,3	5,3	4,5	5,0	5,3	5,4	5,4	5,4	5,5	5,5	5,5	5,6
HK	8,8	8,8	8,8	8,8	10,1	10,1	9,4	9,2	8,3	6,0	6,0	6,2
PA	8,2	8,2	8,3	7,0	7,2	7,2	5,9	5,9	4,0	4,0	4,0	6,0
VYS	10,2	10,1	10,1	10,4	10,7	11,1	9,5	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
JM	13,6	14,1	14,4	14,4	14,4	14,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,2	13,5
OL	9,9	9,9	10,2	10,2	10,2	10,3	9,3	9,3	9,3	9,0	9,0	9,0

Z L	8,6	8,6	8,7	8,9	9,5	9,7	10,0	9,8	6,8	6,8	6,8	6,8
M S	12,6	12,6	12,8	12,8	13,2	13,7	13,7	13,7	14,1	14,1	14,4	14,4
Ce l.	133,5	127,2	128,2	128,4	132,1	133,5	115,7	114,8	109,1	108,6	108	112,1

Kromě provozu krajských knihoven kraje financovaly tzv. výkon regionálních funkcí knihoven (RF), jejichž prostřednictvím krajské knihovny a další pověřené knihovny zajišťují odborné služby pro knihovny v malých obcích. Od roku 2005 byl objem finančních prostředků určených na výkon RF snížen o 21,3 mil. Kč. Snížení prostředků na RF v některých krajích je příčinou nevyrovnaného rozsahu a kvality VKIS. Financování bylo sníženo zejm. ve Středočeském, Plzeňském, Pardubickém, Ústeckém a Královéhradeckém kraji, velmi dobrou a stabilní podporu mají knihovny v Moravskoslezském, Jihomoravském, Karlovarském a Libereckém kraji.

Knihovny provozované obcí – r. 2015 (v tis. Kč)

	Tržby, příspěvky na provoz	Investice	Celkem	Podíl v %
Tržby za vlastní výkony (výrobky, služby) a za zboží	119 658	0	119 658	7%
Příspěvky, dotace a granty na provoz	32 498	19 478	51 975	3%

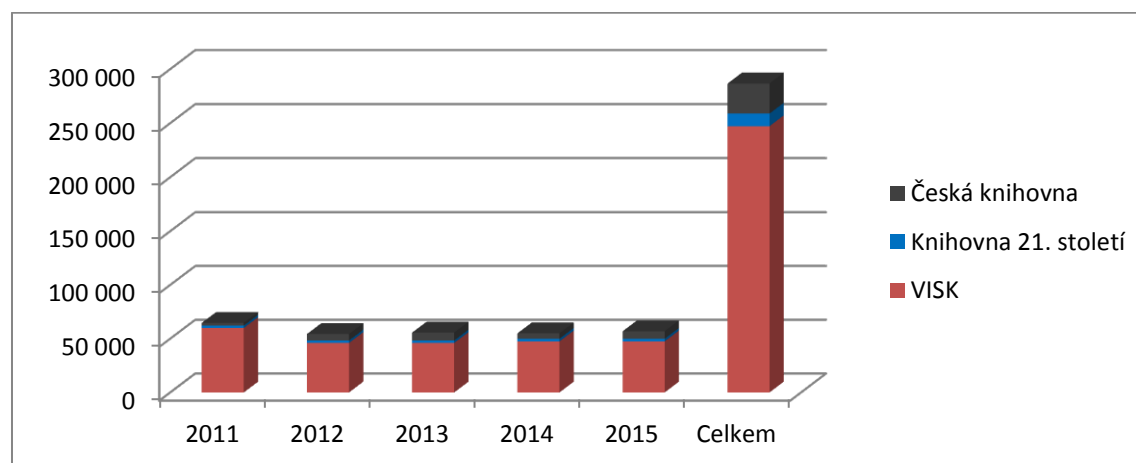
ze stát. rozpočtu				
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu kraje	93 046	5 754	98 800	6%
Příspěvky, dotace a granty na provoz z rozpočtu obce	1 388 600	22 886	1 411 486	81%
Příspěvky, dotace a granty na provoz od ostatních subjektů	22 708	494	23 202	1%
Příspěvky, dotace a granty na provoz ze zahraničí	1 733	3 028	4 761	0%
Dary a sponzorské příspěvky	4 800	0	4 800	0%
Ostatní provozní výnosy výše neuvedené	17 925	0	17 925	1%
Příjmy (výnosy) celkem	1 680 968	51 640	1 732 608	100%

Zdroj NIPOS

Obce vynaložily na zajištění provozu knihoven 1 411,5 mil. Kč, což je 81 % celkových příjmů. Tržbami za vlastní výkony bylo zajištěno 7 % příjmů, 6 % příjmů tvořily dotace z krajů, převážně v rámci výkonu RF, a 3 % ze svého rozpočtu získaly knihovny jako dotaci ze státního rozpočtu (51,9 mil. Kč), zejména prostřednictvím dotačních programů MK VISK a Knihovna 21. století.

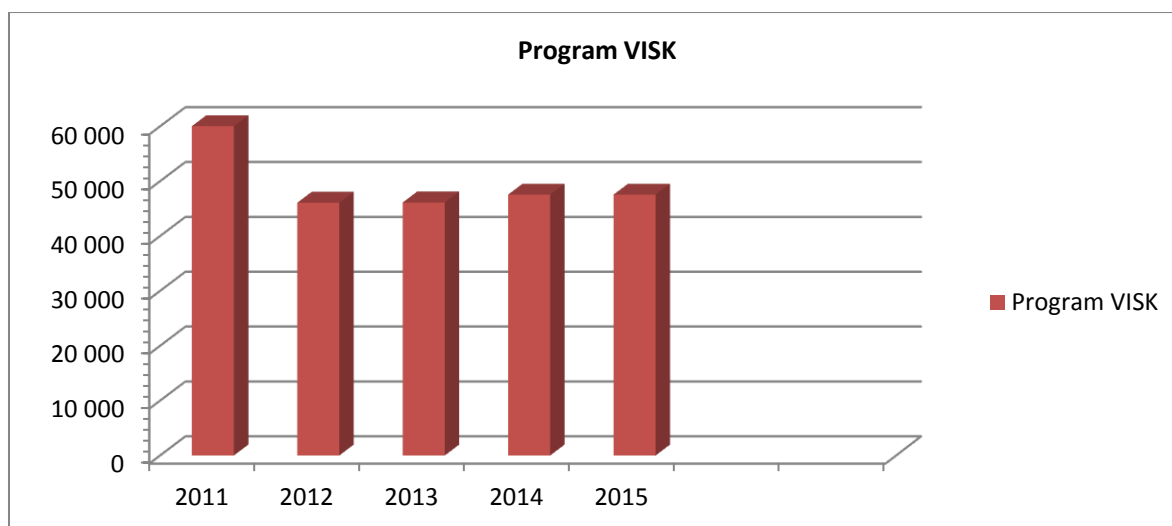
Výdaje MK ČR na dotační programy na podporu knihoven v letech 2011–2015 (v tis. Kč)

	VISK	Knihovna 21. století	Česká knihovna
2011	60 000	2 200	2 500
2012	46 051	2 300	6 000
2013	46 099	2 300	7 300
2014	47 530	2 446	5 000
2015	47 530	2 410	7 000
Celkem	247 210	11 656	27 800

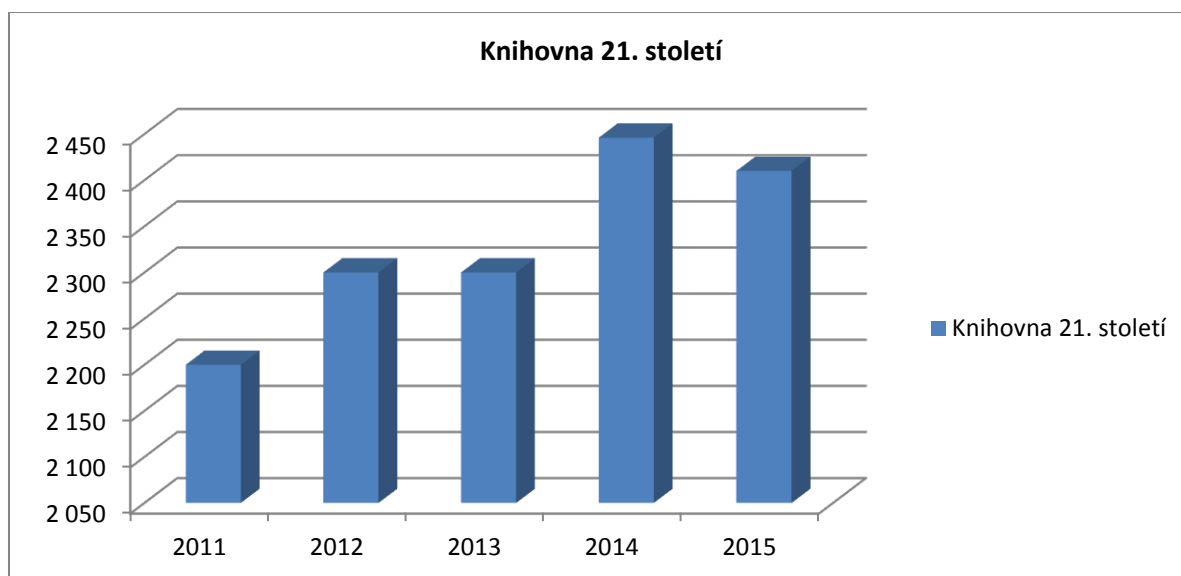
Tab. Č. 1 Financování programu VISK ze státního rozpočtu v letech 2011–2015 (v tis. Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015
Program VISK	60 000	46 051	46 099	47 530	47 530

Graf č. 1**Tab. č. 2** Financování dotačního řízení Knihovna 21. století ze státního rozpočtu v letech 2011–2015 (v tis. Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015
Knihovna 21. století	2 200	2 300	2 300	2 446	2 410

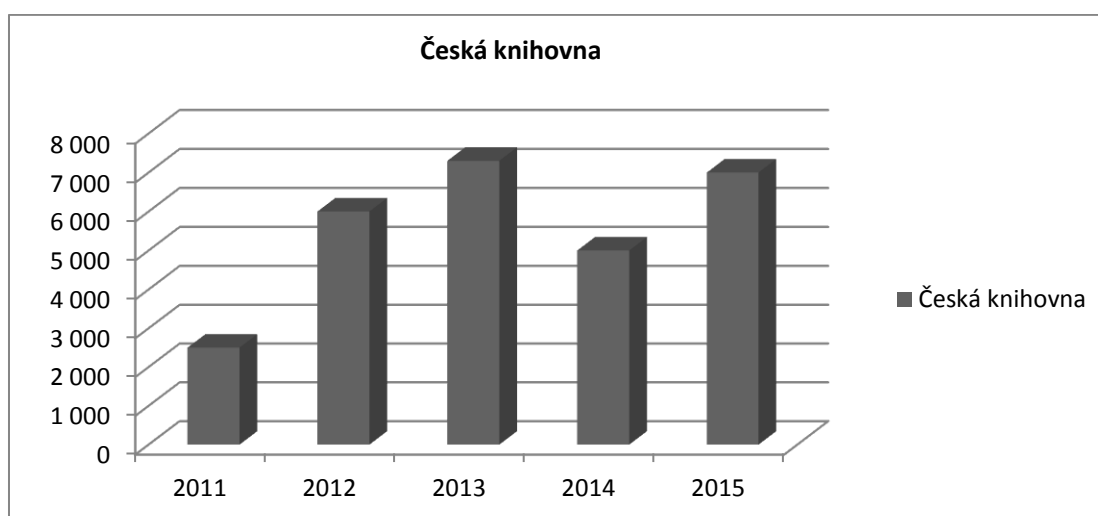
Graf č. 2

Tab. č. 3 Financování projektu Česká knihovna ze státního rozpočtu 2011–2015 (v tis. Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015
Česká knihovna	2 500	6 000	7 300	5 000	7 000

Graf č. 3

Zaměstnanost a mzdy ve knihovnách provozovaných ministerstvem kultury, kraji a

obcemi

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Povolání knihovník	4 683	4 618	4 524	4 626	4 627
Dobrovolníci	2 947	1 689	1 950	2 131	2 303
Ostatní pracovníci	1 514	769	842	719	910
Počet zaměstnanců celkem	6 197	5 387	5 366	5 345	5 537
Mzdy v tis. Kč	1 193 391	1 197 134	1 250 042	1 240 469	1 302 964
Průměrná mzda v Kč v knihovnách	16 048	18 519	19 413	19 340	nezjištěno
Celostátní průměrná mzda	24 466	25 100	25 051	25 753	26 527
Podíl mzdy v knihovnách	66%	74%	77%	75%	nezjištěno

V knihovnách provozovaných ministerstvem kultury, kraji a obcemi bylo v roce 2015 zaměstnáno 5 537 pracovníků (přepočtený stav). Počet pracovníků v posledním období mírně narůstal. Kromě toho v knihovnách působilo v roce 2015 celkem 2 303 dobrovolníků. Většina dobrovolníků působila v knihovnách nejmenších obcí. Průměrná mzda v roce 2014 činila 19 340 Kč, a byla tak o 25 % nižší než celostátní průměr. Za této situace je pro knihovny složité získat kvalifikované pracovníky. Podstatná část absolventů středních i vysokých škol s kvalifikací knihovník nastupuje do jiných institucí.

b) Vybrané specifické ukazatele

Výkony knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby¹

Česká republika si nadále udržuje mimořádně hustou síť základních knihoven, tj. knihoven provozovaných kraji a obcemi. Zatímco průměr Evropské unie se pohybuje kolem 1,3 knihovny na deset tisíc obyvatel, v Česku je to 5,1 knihovny na deset tisíc obyvatel. Mírný pokles počtu knihoven je dán především slučováním knihoven nebo rušením nevyužívaných malých obecních knihoven.

Vedle knihoven poskytujících služby nejširší veřejnosti působí celá řada specializovaných knihoven, jakými jsou například zdravotnické, vysokoškolské, muzejní knihovny nebo síť knihoven Akademie věd ČR.

U výpůjčních služeb dochází dlouhodobě k dvěma protikladným trendům. Na jedné straně klesá počet výpůjček tradičních tištěných dokumentů (knihy, periodika) – pokles o 11 % v posledních pěti letech, naopak velmi dynamicky stoupá využívání elektronických dokumentů, především stahování či zobrazení digitálních dokumentů a výpůjčky elektronických knih – počet stažených a zobrazených dokumentů vzrostl ve sledovaném období o 192 %.

V r. 2014 začaly některé knihovny půjčovat elektronické knihy (e-výpůjčky) prostřednictvím systému eReading. Na konci r. 2015 nabízelo e-výpůjčky pouze 70 knihoven, které vykázaly

¹ § 4 zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb, v platném znění

celkem 35 000 e-výpůjček za rok. Z hlediska celkového objemu výpůjček veřejných knihoven se jedná o zanedbatelné množství.

Stále větší část služeb není vázána na registraci osob v konkrétní knihovně a je volně dostupná všem návštěvníkům, proto počet registrovaných uživatelů již není nejvýznamnějším měřítkem využívání knihoven, ale je nutno ho posuzovat v souvislosti s jinými ukazateli (pokles o 3 %).

V návštěvnosti knihoven po letech dlouhodobého vzestupu dochází k určitému poklesu. Počet uživatelů, kteří knihovnu fyzicky navštívili, v roce 2015 poklesl oproti předcházejícímu roku o 0,6 mil., tj. o 2 %. Pokles lze také zaznamenat u návštěvníků, kteří v knihovně využívali veřejný internet (pokles o 16 %). Přesto jsou knihovny stále nejdůležitější sítí zařízení, která zajišťují bezplatný přístup k internetu, a tím přispívají k překonání digitální propasti pro osoby ohrožené sociálním vyloučením. Veřejnost stále více využívá různé druhy virtuálních služeb, jako vyhledávání v online katalozích, databázích a digitálních knihovnách, objednávání a rezervace knih a další služby, které mohou uživatelé využívat prostřednictvím sítě ze svého domova. Počet návštěvníků online služeb v posledních pěti letech vzrostl o 34 %. Knihovny jako celek jsou nejnavštěvovanějšími kulturními institucemi, v roce 2015 zaznamenaly 23,6 mil. fyzických návštěvníků a 39,3 mil. návštěvníků online služeb.

Důležitou a veřejností vyhledávanou aktivitou knihoven je pořádání kulturních a vzdělávacích akcí pro veřejnost (autorská čtení, besedy, výstavy, přednášky, workshopy, univerzity volného času, počítačové kurzy a mnoho dalších). Knihovny jsou přirozenou infrastrukturou vzdělávacího systému, a to jak formálního vzdělávání, tak zejména celoživotního a občanského neformálního vzdělávání. Knihovny v roce 2015 uspořádaly 63 339 kulturních akcí (růst o 9 %), kterých se účastnilo 2,2 mil. návštěvníků (růst o 32 %). Počet vzdělávacích akcí vzrostl ve všech ukazatelích – veřejné knihovny uspořádaly v roce 2015 pro veřejnost 36 555 vzdělávacích akcí (růst o 35 %), kterých se účastnilo 792 tis. návštěvníků (růst o 40 % oproti roku 2011).

Knihovny provozované ministerstvem kultury, kraji a obcemi

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	Růst, pokles
Počet knihoven	5 408	5 401	5 381	5 360	5 354	-1%
Počet poboček	910	897	893	891	895	-2%
Počet registrovaných čtenářů v tis.	1 462	1 450	1 430	1 430	1 412	-3%
Počet registrovaných čtenářů na 1 tis. obyvatel	139	138	136	136	134	-4%
Počet výpůjček v tis.	67 220	66 258	64 208	62 614	60 045	-11%
Počet výpůjček na 1tis.obyv.	6 405	6 305	6 109	5 949	5 696	-11%
Počet výpůjček na 1 čtenáře	47	46	45	44	43	-9%
Počet stažených digit. dokumentů	13 566	15 147	16 351	37 312	39 572	192%
Počet knihovních jednotek v tis.	63 958	64 253	64 398	64 741	64 832	1%
Počet návštěvníků knihovny v tis.	24 025	24 298	24 142	24 053	23 623	-2%
Počet návštěvníků knihovny na 1 tis. obyvatel	2 289	2 312	2 297	2 285	2 241	-2%
Návštěvníci online služeb v tis.	29 268	30 497	32 084	40 106	39 290	34%
Počet kulturních akcí	59 635	60 038	62 285	65 017	65 290	9%
Počet návštěvníků kulturních akcí v tis.	1 716	1 856	1 967	2 085	2 263	32%

Počet vzdělávacích akcí	27 533	29 223	31 457	32 562	37 514	36%
Počet návštěvníků vzdělávacích akcí v tis.	567	619	679	704	792	40%
Počet PC pro návštěvníky	11 735	11 749	11 806	11 503	11 392	-3%
Počet PC napojených na Internet	10 669	10 801	10 776	10 549	10 495	-2%
Počet návštěvníků využívajících Internet v tis.	2 890	2 943	2 871	2 691	2 429	-16%
Prostředky na nákup KF v tisících	309 673	305 818	322 919	345 616	351 245	13%
Počet pracovníků	5 307	5 387	5 235	5 345	5 337	1%

Zdravotnické knihovny

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	Růst, pokles
Počet knihoven	109	94	107	115	113	4%
Počet knihovních jednotek v tis.	2 672	2 166	2 600	2 653	2 622	-2%
Počet registrovaných čtenářů v tis.	77	62	68	65	63	-18%
Počet výpůjček v tisících	910	675	868	872	820	-10%
Prostředky na nákup KF v tisících	55 666	51 536	58 621	65 656	64 088	15%
Zaměstnanci (úvazky celkem)	277	241	274	262	268	-3%

Vysokoškolské knihovny

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	Růst, pokles
Knihovny počet	104	107	104	62	65	-38%
Pobočky počet	311	248	239	178	178	-43%
Počet knihovních jednotek v tis.	13 001	13 178	13 015	12 613	12 665	-3%
Počet registrovaných čtenářů v tis.	454	426	436	385	366	-19%
Počet výpůjček v tisících	4 116	3 896	3 740	1 705	1 776	-57%
Prostředky na nákup KF v tisících	250 548	234 894	352 587	283 982	245 507	-2%
Zaměstnanci (úvazky celkem)	919	922	928	843	850	-8%

Knihovny Akademie věd ČR

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	Růst, pokles
Knihovny počet	62	61	58	61	59	-5%
Počet knihovních jednotek v tis.	3 545	3 848	3 501	3 653	3 614	2%
Počet registrovaných čtenářů v	18	17	16	16	15	-17%

tis.						
Počet výpůjček v tisících	107	103	92	75	66	-38%
Prostředky na nákup KF v tisících	Nesledováno	Nesledováno	Nesledováno	Nesledováno	Nesledováno	Nesledováno
Zaměstnanci (úvazky celkem)	260	241	237	240	229	-12%

Muzejní knihovny

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	Růst, pokles
Počet knihoven	236	235	238	235	235	0%
z toho přístupných veřejnosti	205	198	206	205	201	-2%
Počet knihovních jednotek v tis.	8 736	8 473	8 612	8 676	8 733	0%
Počet registrovaných čtenářů v	29	28	28	25	25	-14%
Počet výpůjček v tisících	285	272	271	273	254	-11%
Výdaje na knižní fond v tis. Kč	11 193	10 370	10 226	9 916	9 432	-16%
Počet zaměstnanců knihovny	299,4	292,7	283,4	280,7	271,2	-9%
Počet počítačů přístupných veřejnosti (připojených na	423	381	368	403	404	-4%

Ostatní specializované knihovny

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	Růst, pokles
Počet knihoven	90	87	82	103	97	8%
Počet knihovních jednotek v tis.	4 402	4 629	3 449	5 020	6 232	42%
Počet registrovaných čtenářů v	66	69	69	85	83	26%
Počet návštěvníků (fyzické návštěvy)	592	613	612	808	705	19%
Počet výpůjček v tisících	429	476	615	652	607	42%
Počet studijních míst	1 882	1 910	1 935	2 444	2 199	17%
Počet počítačů pro veřejnost	354	446	449	723	593	68%
z toho napojených na Internet	353	420	428	708	576	63%
Počet zaměstnanců	484	529	438	497	549	13%
Náklady na pořízení knihovního fondu celkem (v tis. Kč)	97 018	209 521	163 357	158 459	200 397	107%

Zpřístupnění výsledků digitalizace knihovních fondů

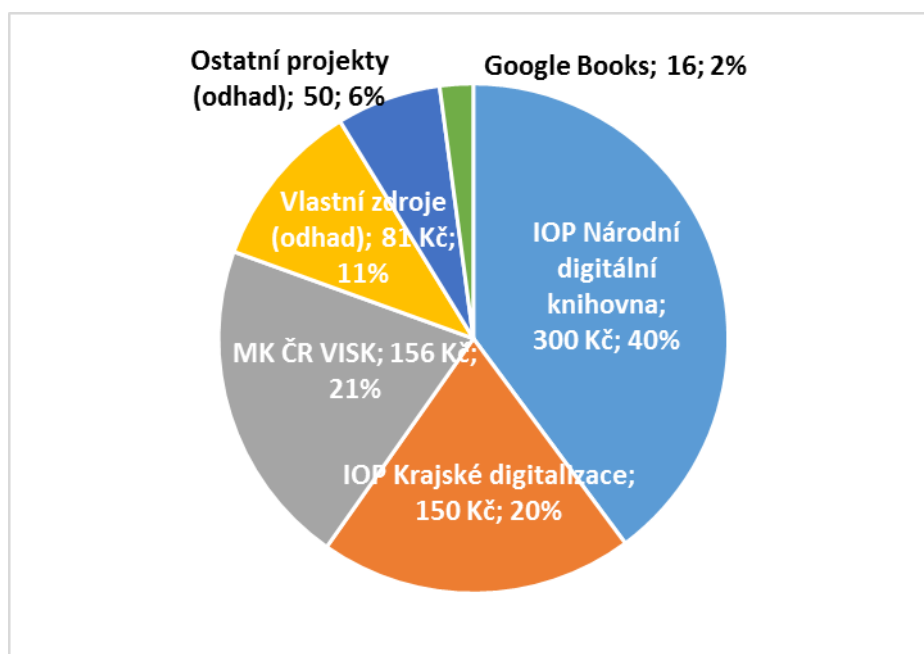
Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2011–2015 kladla velký důraz na digitalizaci knihovních fondů. V předcházejícím období se digitalizace soustředila zejména na historické fondy se záměrem dlouhodobého uchování a ochrany vzácných unikátů (rukopisy, historické knižní fondy, tištěná produkce ohrožená rozpadem nekvalitního nosiče). Výstupy jsou zpřístupněny odborné i nejširší veřejnosti prostřednictvím digitálních knihoven

Manuscriptorium nebo Kramerius. Vzhledem k tomu, že se jednalo o volná díla, bylo možné digitalizované dokumenty zpřístupnit na internetu.

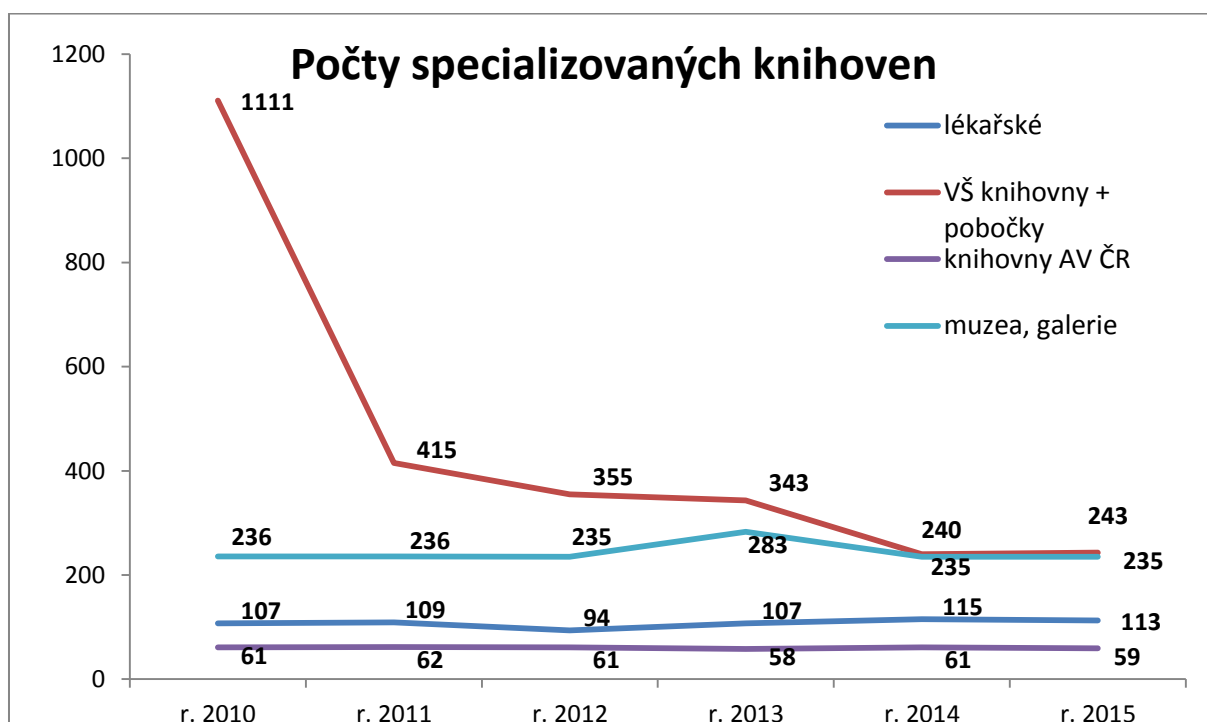
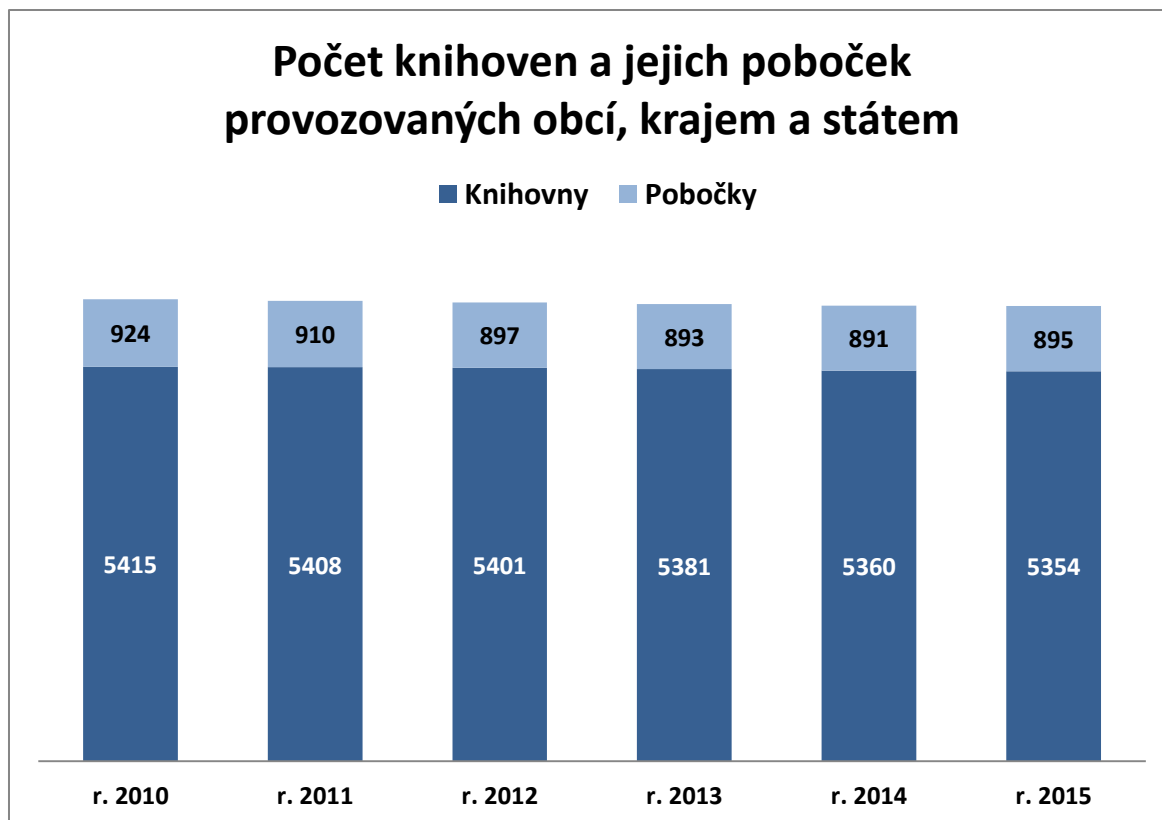
V průběhu plnění Koncepce se projekty digitalizace soustředily na novější vydavatelskou produkci 20. a také 21. století. Jednalo se o tzv. masovou digitalizaci, která si klade za cíl postupně převést do digitální podoby vydavatelskou produkci vydanou na území České republiky.

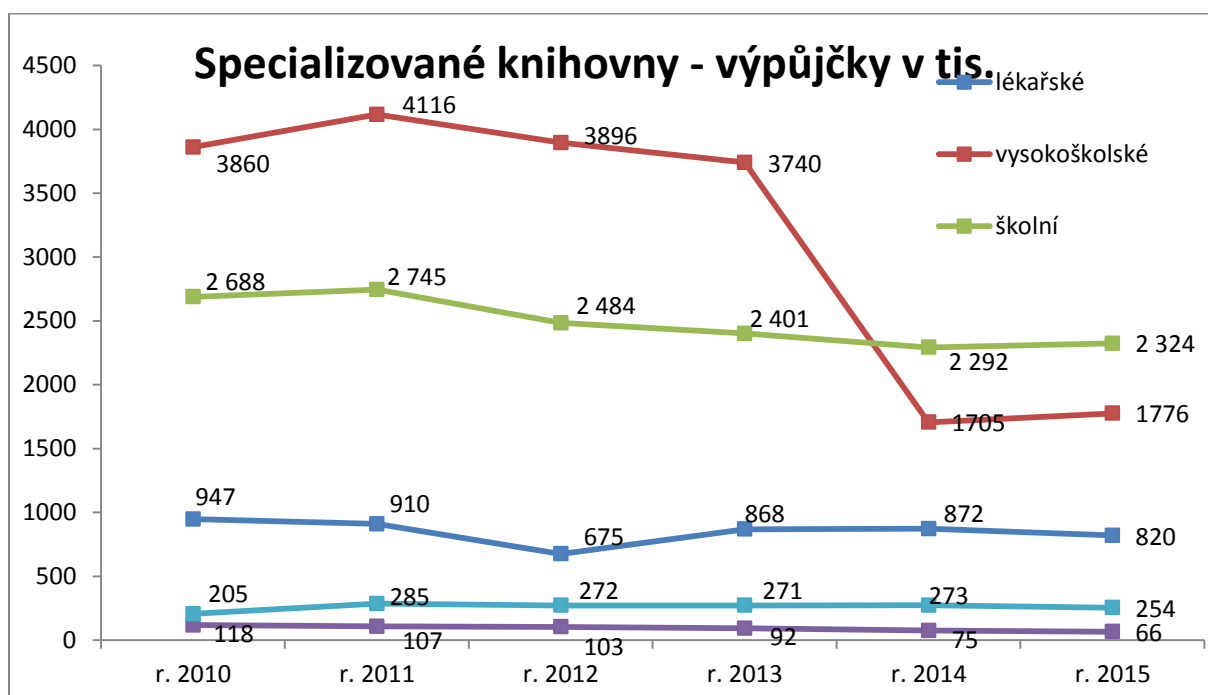
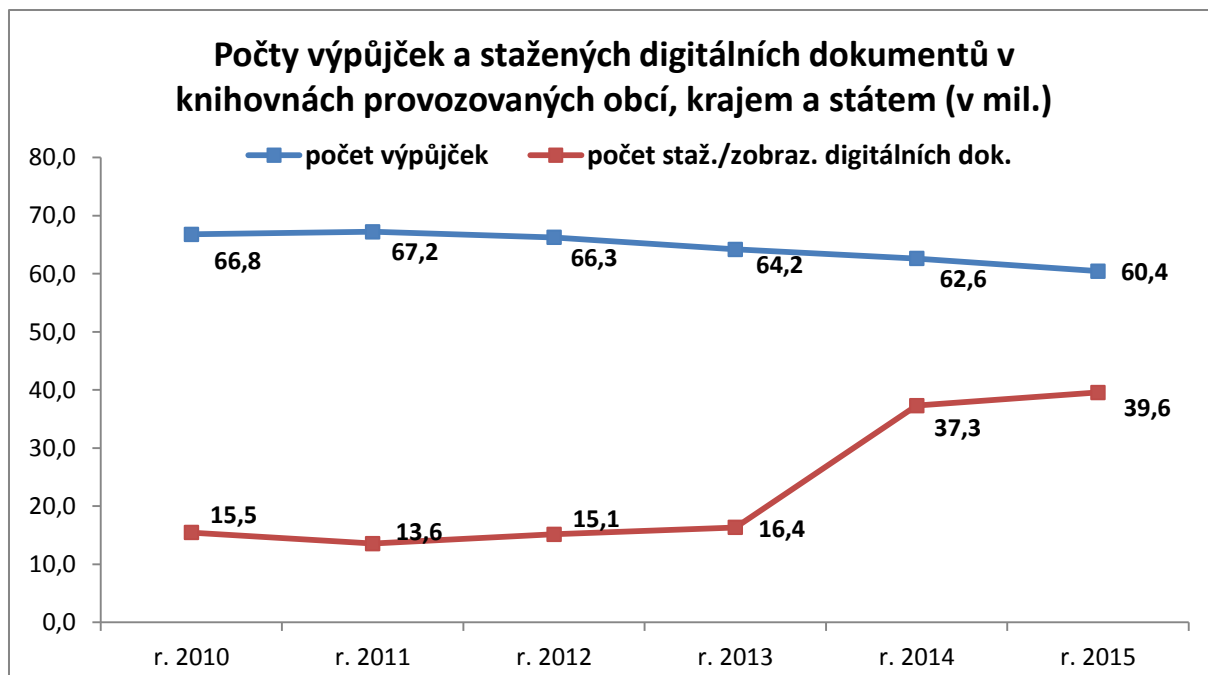
Podle průzkumu provedeného Knihovnou AV ČR v roce 2015 bylo v posledních 20 letech na digitalizaci knihovních fondů vynaloženo min. 753 mil. Kč. Hlavním zdrojem financování byly strukturální fondy EU, které byly využity na projekt Národní digitální knihovny (Národní knihovna ČR a Moravská zemská knihovna v Brně) a na digitalizaci regionální literatury v krajských knihovnách. Další zdroje byly vynaloženy z rozpočtů jednotlivých knihoven.

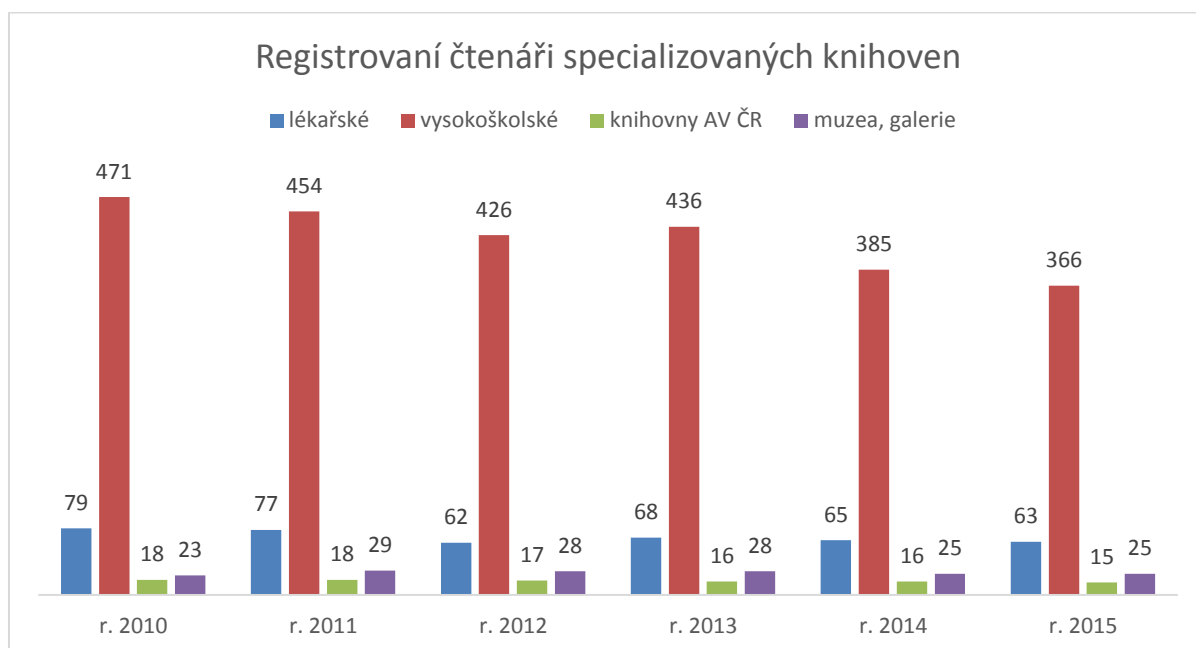
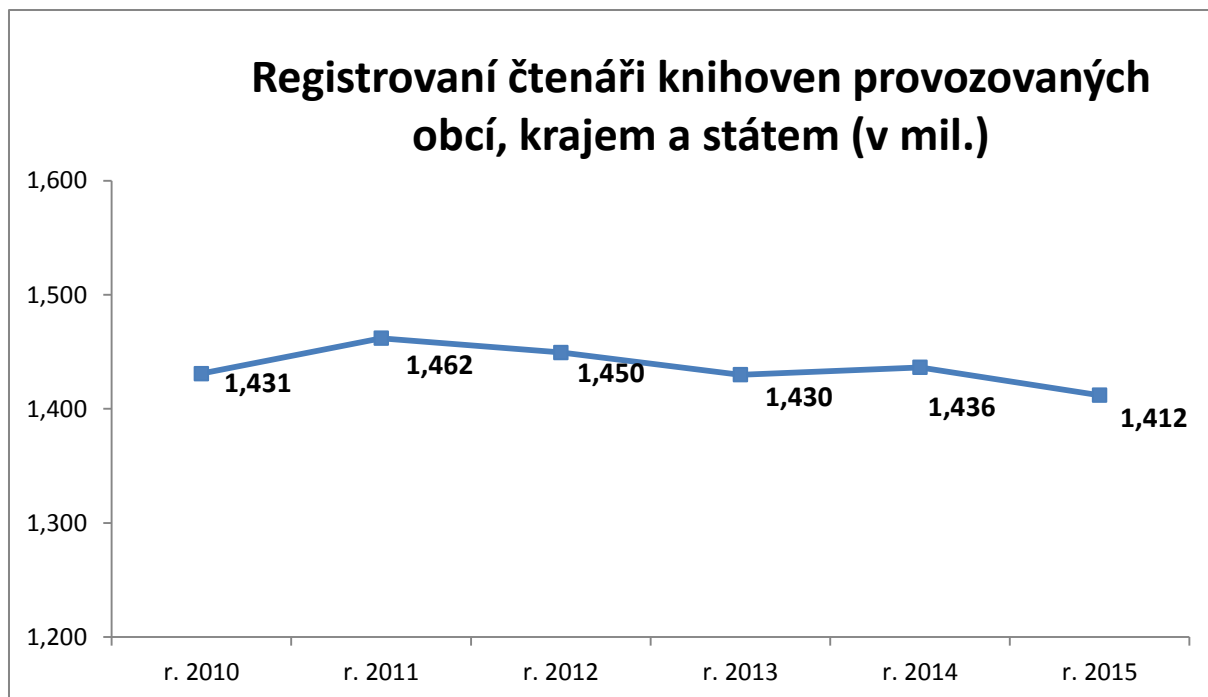
Finanční zdroje na digitalizaci knihovních fondů

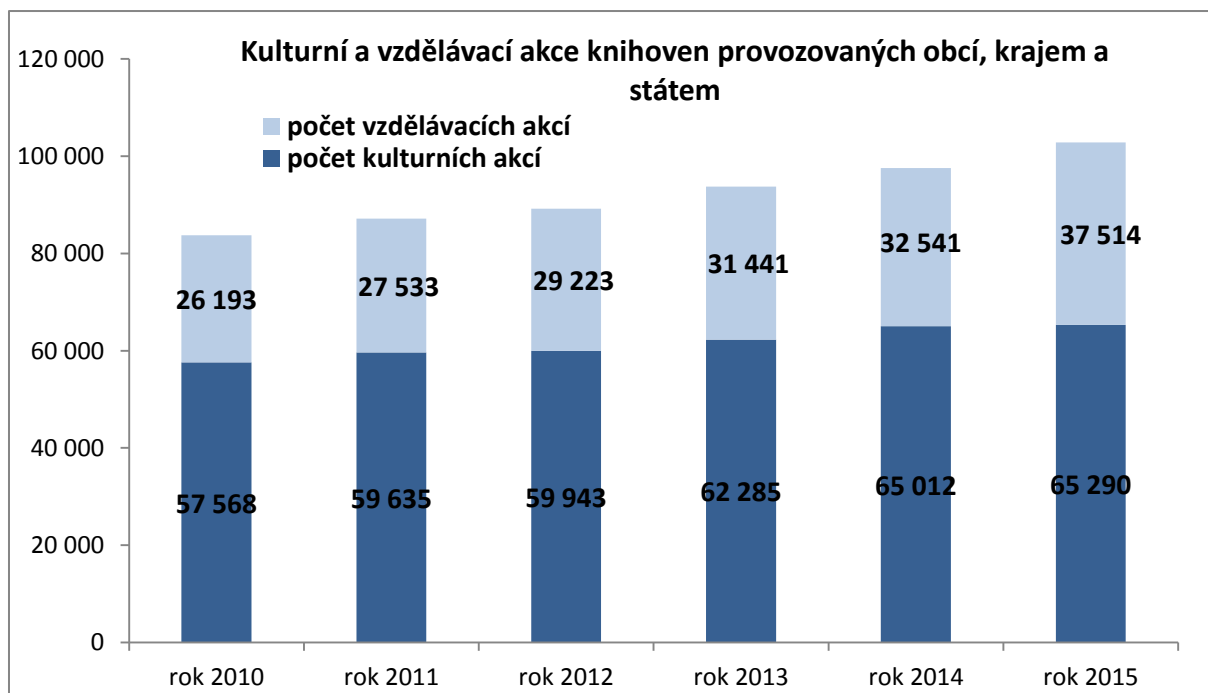
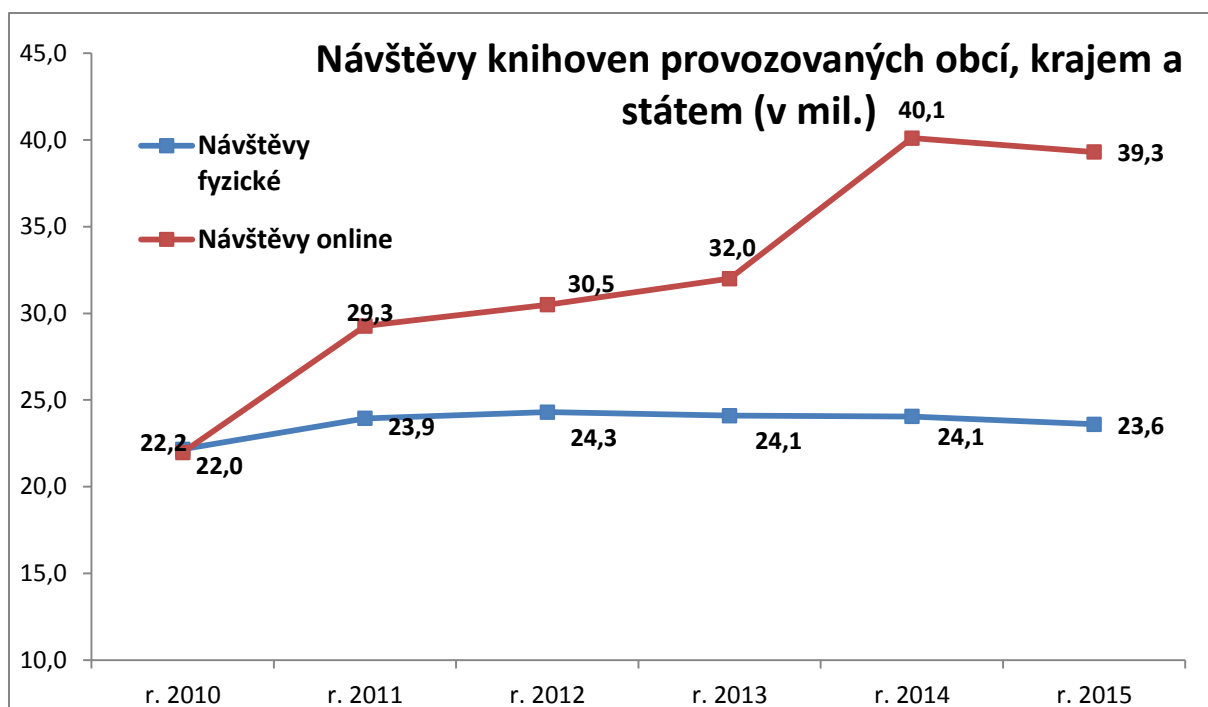

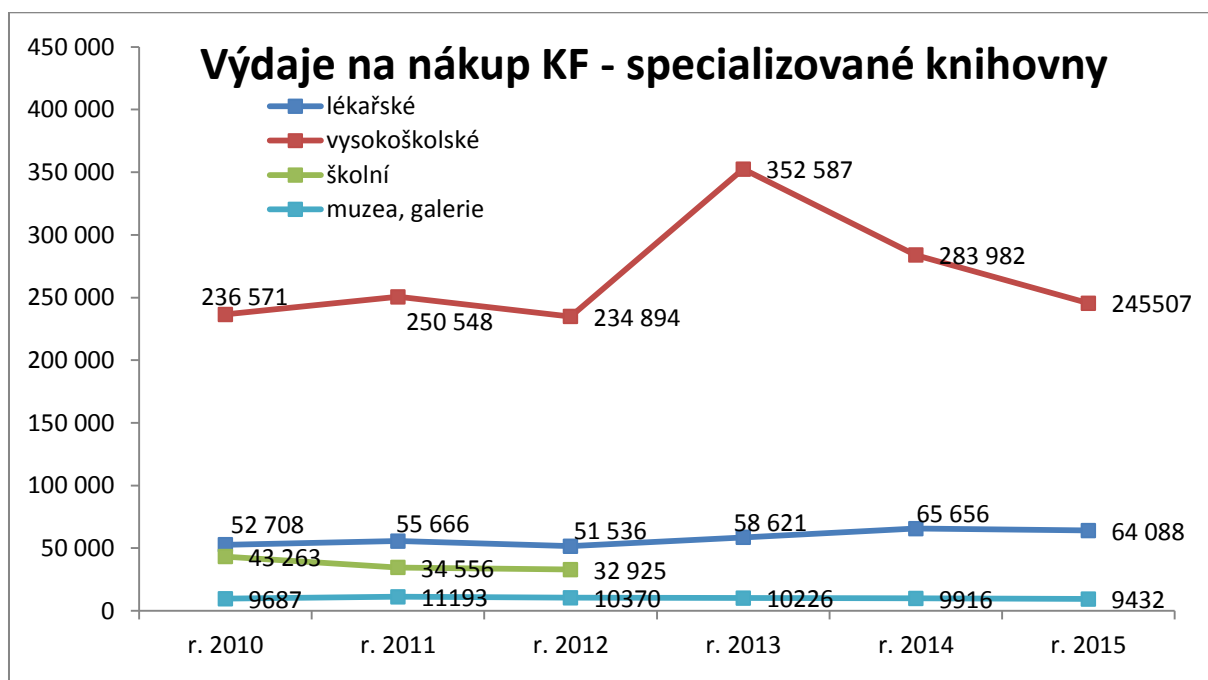
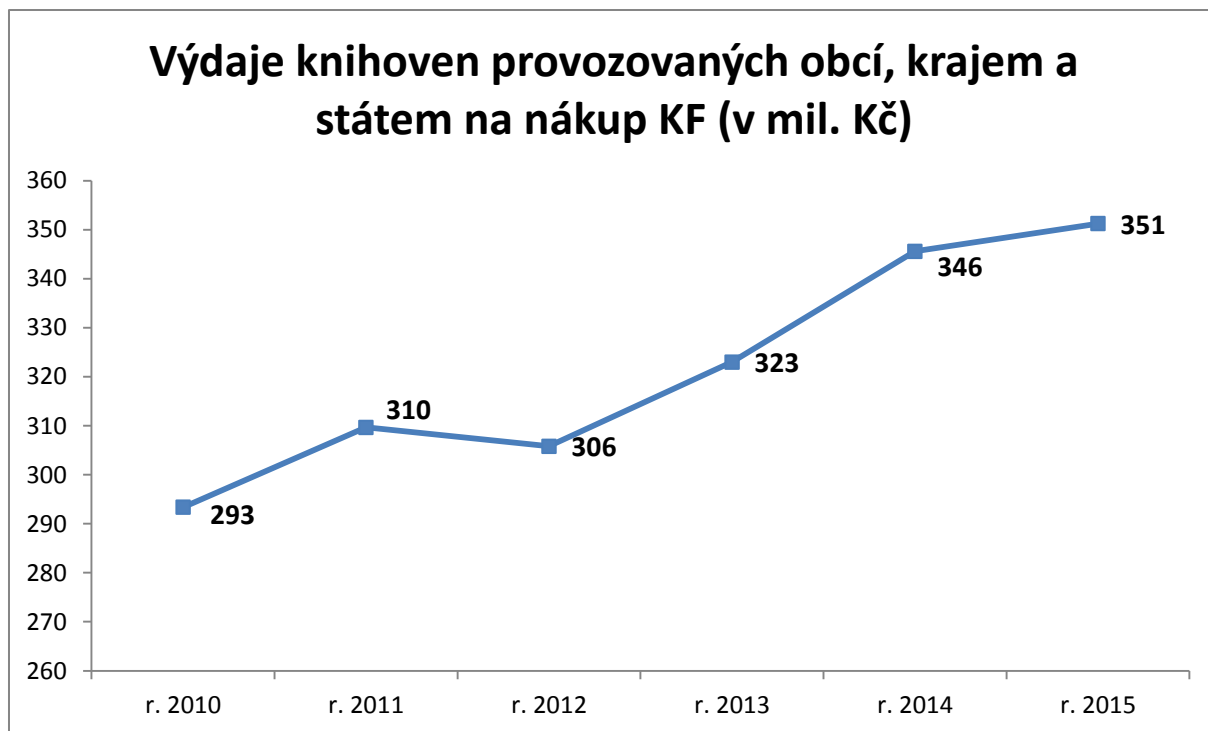
Celkem bylo digitalizováno více než 100 mil. stran, z čehož digitalizace historických knihovních fondů zahrnuje cca 15 %. Tyto digitální dokumenty jsou dnes k dispozici bez omezení na internetu. Odlišné je nakládání s výsledky digitalizace u dokumentů, chráněných autorskými právy, které představují 85 %. Tyto dokumenty je možné zpřístupnit uživatelům tzv. na místě samém (na terminálu knihovny), není je možné sdílet mezi knihovnami, což může vést k duplicitní digitalizaci. Finanční prostředky vložené do digitalizace zatím nelze efektivně využít pro rychlé a komplexní služby uživatelům.

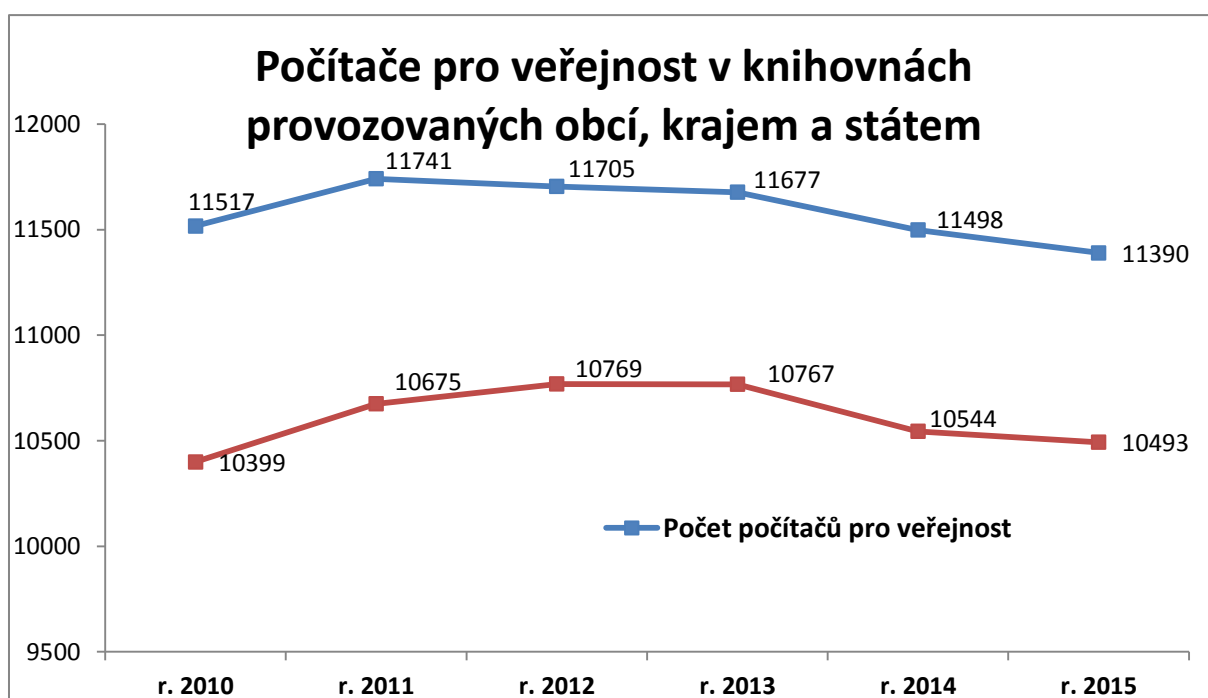
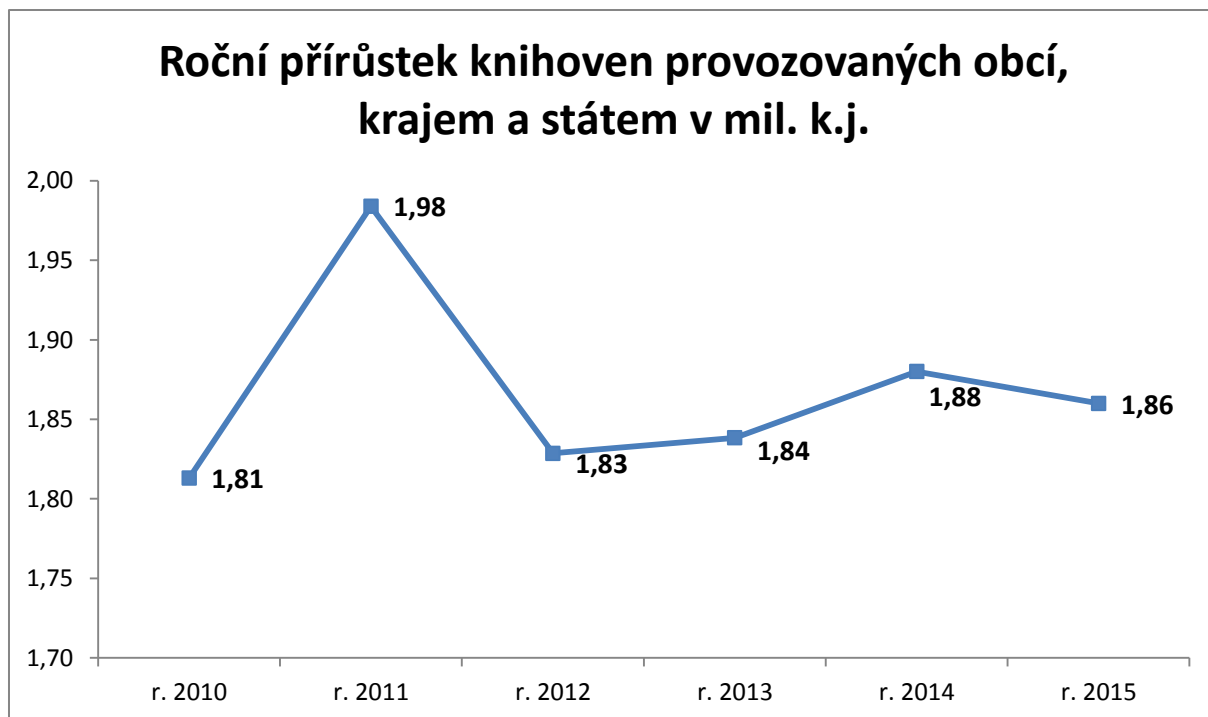

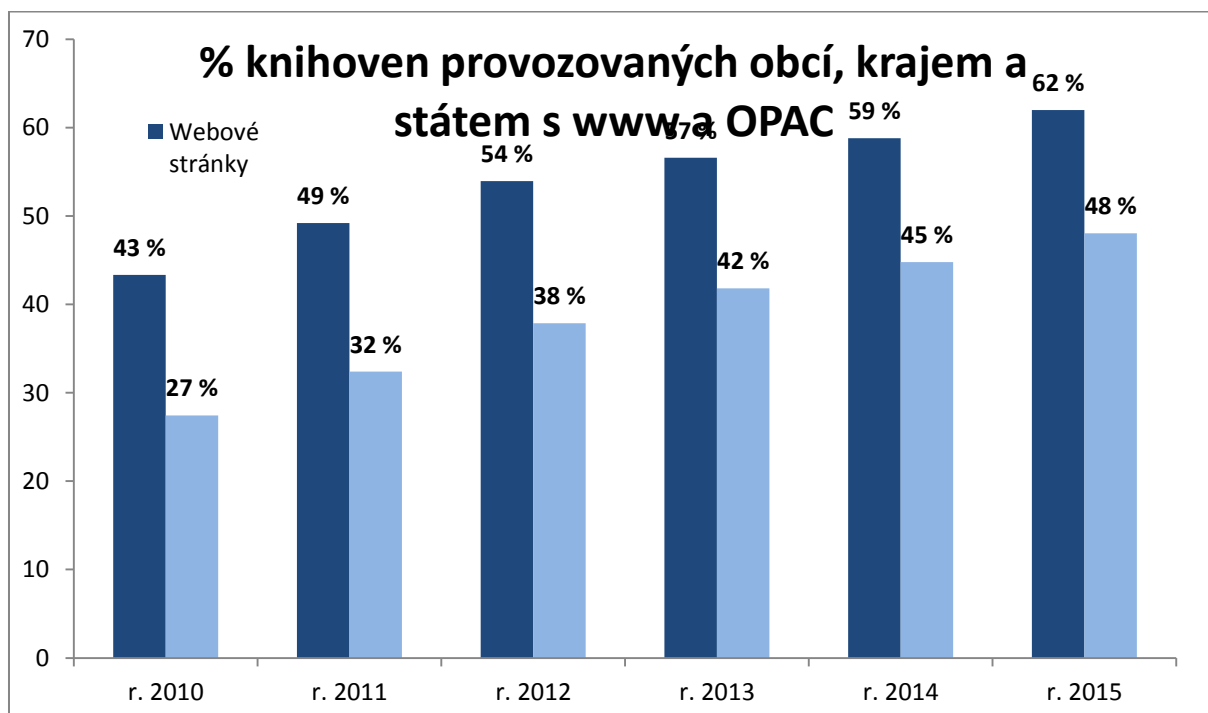
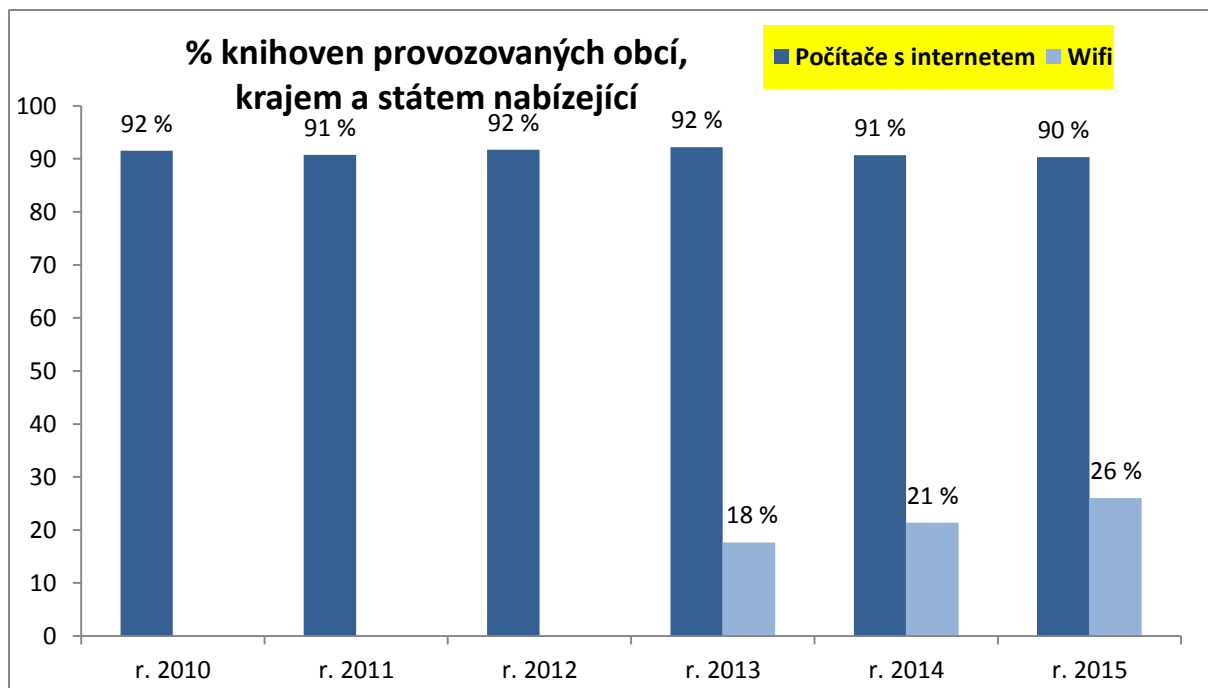

Přehled plnění jednotlivých priorit

1. Digitalizovat textové dokumenty a shromažďovat digitální dokumenty jako součást kulturního a vědeckého dědictví

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- 1. Podporovat digitalizaci na jednotlivých úrovních – Národní knihovna ČR, regiony, oborové instituce/knihovny, v rámci specializovaných projektů (např. Národní digitální knihovna provozovaná Národní knihovnou ČR ad.).**

Realizace:

Projekt „Vytvoření Národní digitální knihovny“ (NDK), realizovaný Národní knihovnou ČR a Moravskou zemskou knihovnou v Brně, byl jedním ze základních stavebních kamenů konceptu eCulture, kterým sektor kultury významně přispěl k naplňování cílů Smart Administration. Celkový rozpočet projektu NDK byl 300 mil. Kč, 85% rozpočtu představovaly prostředky Integrovaného operačního programu a 15% kofinancování ze státního rozpočtu ČR. Od roku 2010 do roku 2014 bylo zdigitalizováno přes 100 tisíc ohrožených literárních děl o celkovém počtu cca 26 milionů stran. Digitalizace na vybudované infrastruktuře pokračuje od r. 2015 v rámci povinné udržitelnosti projektu.

Přikročilo se k hlubšímu výběru dokumentů, jež by měly postupně kompletovat rozpracované řady titulů periodik a vícesvazkových monografií, zkvalitnit služby participujících knihoven digitalizací fyzicky poškozených dokumentů, uživatelsky žádaných titulů apod.

Úspěšně pokračovaly digitalizační aktivity financované prostřednictvím dotačních programů MK ČR VISK 6 a VISK 7, které podporují reformátování v širším spektru českých knihoven. Po několik let probíhala digitalizace dokumentů Národní knihovny ČR se společností Google v rámci PPP. Mnoho knihoven, z nichž lze uvést Knihovnu AV ČR, Moravskoslezskou vědeckou knihovnu v Ostravě, Národní lékařskou knihovnu, Vědeckou knihovnu v Olomouci a další, pokračovalo v digitalizaci svých fondů prostřednictvím vlastních pracovišť či digitalizačních jednotek, které byly vytvořeny v krajích s podporou strukturálních fondů EU. Vyzdvihnout lze i aktivity v oblasti digitalizace specifických dokumentů, v roce 2015 pak zejména zvukových dokumentů, jež jsou zastřešeny Virtuální národní fonotékou, provozovanou Moravskou zemskou knihovnou v Brně.

- 2. Stanovit pravidla spolupráce knihoven různé úrovně a dalších paměťových institucí.**

Realizace:

Národní knihovna ČR uplatňovala svou metodickou roli v oblasti digitalizačních aktivit systému knihoven ČR. Stanovovala a aktualizovala standardy pro digitalizaci historických i novodobých dokumentů, které byly volně dostupné a platné i pro projekty realizované z dotačních programů VISK 6 a VISK 7. Tyto standardy byly používány i v dalších aktivitách, což do budoucna usnadní spolupráci jednotlivých knihoven. Informace o zamýšlené i realizované digitalizaci dokumentů se vkládají do Registru digitalizace, který dle výzkumu z r. 2015 využívá 100 % knihoven. Rezervy jsou ještě v oblasti validace dat a propojení velkých digitalizačních projektů Manuscriptorium a

Kramerius zejména v oblasti dokumentů, které byly tištěny na pomezí 18. a 19. století a prostupují hranicí obou projektů.

3. Provádět oborovou digitalizaci v institucích jako jsou muzea, galerie, archivy, knihovny vědeckých a výzkumných pracovišť apod.

Realizace:

Národní knihovna ČR i Moravská zemská knihovna v Brně jsou členy pracovní skupiny digitalizace kulturního obsahu při MK ČR, která zahrnuje i další centrální paměťové instituce. Zároveň obě instituce iniciovaly spolu s Národním muzeem založení užší pracovní skupiny zabývající se agregací digitálního obsahu, budováním kompetenčních center a centrálních řešení pro jednotlivé segmenty kultury. Pro další sektorové agregátory byl ke koordinaci spolupráce uspořádán seminář v AV ČR, kde byly diskutovány nové přístupy a způsoby spolupráce.

Zástupci paměťových institucí si tradičně vyměňují informace a zkušenosti na každoroční konferenci „Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě“ a na dalších oborových setkáních.

4. Vytvořit doporučení pro digitalizaci odpovídající současnosti (nové formáty metadat i digitálních objektů).

Realizace:

Viz opatření 1.2 – Národní knihovna ČR byla odpovědná za stanovování a zpřesňování platných standardů pro digitalizaci historických i novodobých knihovnických dokumentů. Tyto standardy jsou k dispozici na příslušných webových stránkách.

5. Zajistit kooperační nástroj pro digitalizaci typu Registr digitalizace nebo centrální digitální knihovnu Kramerius nebo národní systém pro přidělování identifikátorů digitálním objektům (URN:NBN) s případnou vazbou na mezinárodní systém přidělování identifikátorů.

Realizace:

Registr digitalizace, resolver URN:NBN i digitální knihovny Kramerius a Manuscriptorium fungují v rutinním provozu. V roce 2015 skončil vývoj České digitální knihovny jako centrální agregační platformy financovaný z prostředků programu NAKI, která by měla postupně přejít do běžné provozní fáze a správy Národní knihovny ČR.

6. Zavést persistentní identifikátory digitálních objektů na národní úrovni mezi institucemi různých typů.

Realizace:

Persistentní identifikace dokumentů probíhala dle platných postupů – aktivně se používaly URN:NBN, číslo ČNB, UUID, Registr digitalizace atd. Je nutné průběžně apelovat na digitalizující instituce, aby důsledně tuto identifikaci používaly.

7. Vytvořit podmínky pro integraci digitalizovaných dokumentů do evropské digitální knihovny Europeana a zpřístupnění nejvýznamnějších dokumentů prostřednictvím Světové digitální knihovny UNESCO.

Realizace:

Integrace dat do nadnárodních iniciativ neprobíhala předpokládaným způsobem, s určitými výjimkami jako je digitální knihovna Manuscriptorium, periodika dostupná přes Krameria 3. byla nedostatečná, byť vstupní náležitosti, jakými jsou nastavení OAI-PMH providerů atd. jsou běžně k dispozici. Do budoucna by se centrálním přístupným bodem za oblast knihoven měla stát Česká digitální knihovna, jejíž zástupci vedli

s vedením The European Library jednání o průběhu masivnější agregace dat. Nabízený business model byl však pro české knihovny nepřijatelný nejen po stránce technické, ale i kvůli výši požadovaných poplatků za vstup jednotlivých institucí. Ve věci bude třeba nadále jednat.

8. **Zajistit zpřístupnění digitalizovaných dokumentů prostřednictvím knihoven.**

Realizace:

Jednotlivé digitální knihovny fungují v rutinním provozu, tj, zpřístupňují digitalizované dokumenty v rámci umožněném autorským zákonem. Další informace k tématu viz část 1.5.

9. **Pro financování digitalizace využít strukturální fondy EU (IOP, ROP) a principů PPP, například spolupráce s firmou Google.**

Realizace:

viz informace v části 1.1

Celkové shrnutí priority 1:

- Je třeba nadále trvat na všeobecném používání standardů, metodických pokynů a identifikátorů. V návaznosti by měl být vyvinut vhodný nástroj pro jednoznačnou a plně automatizovanou validaci dat z jednotlivých digitalizačních projektů, který v systému chybí. Je nutné pracovat na dostupnosti tzv. referenčních vzorků dat, které by měly být vzorem pro další instituce.
- Je třeba vyřešit migraci starších digitálních dat, které byly vytvořeny podle původních standardů v obou verzích – uživatelské, dostupné v Národní knihovně ČR prostřednictvím instance Kramerius 3, i archivní. V případě problémů s úložišti hrozí nenávratné ztráty.
- Dále je třeba obnovit možnost sdílení dat napříč digitálními knihovnami; je nutné zavést nový systém s použitím aktuálních technických možností.
- Kromě podpory digitalizace standardních tištěných fondů je třeba zaměřit pozornost různých dotačních programů na digitalizaci specifických fondů – zvukové nahrávky, plakáty, pohlednice atd. K tomu je potřeba vytvořit metodologické návody a standardy.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č. 1 Knihovny ve virtuálním prostředí.

2. Vytvořit legislativní, organizační a technické předpoklady trvalého uchování a zpřístupnění publikovaných digitálních a digitalizovaných dokumentů jako důležité složky kulturního a vědeckého dědictví

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Vytvořit národní koncepci dlouhodobé ochrany digitálních dat pro knihovny, včetně doporučení pro ostatní instituce (archivy, vysoké školy, veřejné výzkumné instituce).

Realizace:

Návrh Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat pro knihovny byl vypracován a zveřejněn na webu ÚKR k připomínkování odbornou veřejností (<http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2011-2015-/>). Tvorba

doporučení pro ostatní instituce bude v gesci předpokládaných metodických center MK ČR pro jednotlivé oblasti a budoucího metodického centra pro dlouhodobou ochranu digitálních dat (viz Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015–2020).

2. Vytvořit organizační a technické předpoklady pro trvalé uchování a zpřístupnění publikovaných digitálních a digitalizovaných dokumentů jako důležité složky kulturního dědictví včetně podmínek zpřístupnění.

Realizace:

Technické předpoklady

Byly přeloženy a vydány základní normy v této oblasti: ČSN ISO 14721 Systémy pro přenos dat a informací z kosmického prostoru – Otevřený archivační informační systém – Referenční model (<http://shop.normy.biz/detail/95767>) a ČSN ISO 16363 Systémy pro přenos dat a informací z kosmického prostoru – Audit a certifikace důvěryhodných digitálních úložišť (<http://shop.normy.biz/detail/96148>).

Organizační předpoklady

Měla by řešit předpokládaná metodická centra MK ČR pro jednotlivé oblasti/typy dokumentů ve spolupráci s budoucím metodickým centrem pro dlouhodobou ochranu digitálních dat (viz Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015–2020).

3. Provést analýzu zahraničních politik systémů pro dlouhodobé uchování digitální dokumentů (LTP).

Realizace:

Splněno, zveřejněno na webu <https://sites.google.com/a/mzk.cz/koncepce-ltp/plneni> pod odrážkami 1 a 3.

4. Vytvořit síť certifikovaných digitálních úložišť v knihovnách ČR, koordinačního článku této sítě; stanovení podmínek pro certifikaci a certifikačního subjektu.

Realizace:

Byla přeložena a zveřejněna pravidla pro sebehodnocení archivu podle zásad obsažených ve směrnících DSA (Data Seal of Approval), aktivity v této oblasti vyvíjí Univerzita Karlova (viz <http://dsa.cuni.cz/>).

Podmínky pro certifikaci stanovuje norma ČSN ISO 16363 Systémy pro přenos dat a informací z kosmického prostoru - Audit a certifikace důvěryhodných digitálních úložišť (<http://shop.normy.biz/detail/96148>).

Návrh sítě certifikovaných digitálních úložišť v knihovnách ČR, koordinačního článku této sítě a jejich vzájemných vazeb bude záviset na výsledku diskuze o odpovědných subjektech v rámci Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat pro knihovny a její implementace.

5. Akceptovat doporučení iniciativy EU i2010:Digitální knihovny a Doporučení UNESCO o uchování digitálního dědictví.

Realizace:

Mnohé z námětů Doporučení Evropské komise o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti online a o uchování digitálních záznamů a Doporučení UNESCO týkajícího se zachování a zpřístupnění dokumentárního dědictví včetně toho, které je v digitální podobě, bylo řešeno v dílčích opatřeních této koncepce a je součástí pravidelných zpráv o plnění za ČR.

Celkové shrnutí priority 2:

V následujícím období je třeba se zaměřit na

- Určení garantovaného datového centra pro zajištění bitové ochrany digitálních dat knihoven (a do budoucna i logické ochrany dat).
- Zřízení metodického centra pro dlouhodobou ochranu digitálních dat; v jeho rámci propagovat zásady směrnice DSA a stanovit podmínky pro certifikaci na základě ISO 16363 nebo podobné normy.
- Zajištění lehce dostupného open source řešení systému na dlouhodobou ochranu pro malé a střední instituce.
- Postupné budování sítě certifikovaných úložišť v jednotlivých institucích; v této souvislosti doplnit text podprogramu VISK 7 o povinnost stanovit současně s digitalizací plán dlouhodobé ochrany.
- Doplnění knihovního zákona o jasnou odpovědnost knihoven za trvalou ochranu digitálních dat.
- Udržení standardu NDK jako národního standardu pro digitalizaci v knihovnách; pracovní skupinu pro formáty v rámci NDK přesunout do gesce ÚKR s kompetencí doporučovat změny tohoto či jiných standardů pro digitalizaci v knihovnách.
- Dopracování a přijetí Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat pro knihovny a její realizaci s důrazem na zahrnutí výše uvedených podnětů.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.1 Knihovny ve virtuálním prostředí.

3. Optimalizovat systém povinného výtisku (dále jen „PV“) tištěných dokumentů a zavést systém povinného ukládání elektronických dokumentů (odpovídající dnešnímu PV); zajistit jejich pohotovému centrální zpracování a zpřístupnění, podporovat nástroje pro sdílenou katalogizaci

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- 1. Provést úvodní analýzu možností přijímání, dlouhodobého uložení a zpřístupnění povinného ukládání elektronických dokumentů (formáty, strategie a úrovně ochrany apod.).**

Realizace:

Analýza byla provedena v roce 2011 jako výsledek projektu financovaného z programu NAKI Správa elektronických publikací v síti knihoven ČR (zkráceně e-deposit).

- 2. Provést analýzu efektivnosti stávajícího systému PV, zejména s ohledem na PV periodik. PV vázat na dodržení standardů v oblasti péče o prostředí, odkyselování, konzervace, bezpečnosti, služeb apod.**

Realizace:

Analýza byla provedena v roce 2012 a prezentována na jednání Ústřední knihovnické rady.

- 3. Pilotní projekt předávání povinného ukládání elektronických dokumentů s několika konkrétními vydavateli.**

Realizace:

Od pilotního projektu bylo upuštěno s ohledem na přijetí projektu NAKI e-depozit (2011–2015), aby nedocházelo ke dvojkolejnosti v řešení ukládání elektronických publikací. Pilotní projekt byl ukončen prezentací dosažených výsledků v roce 2011.

4. Legislativní úprava povinného ukládání elektronických publikací.

Realizace:

Výsledkem výše zmíněného projektu Národní knihovny ČR byl návrh úpravy povinného výtisku elektronických publikací a web-harvestingu prováděného Národní knihovnou ČR, který byl předán MK ČR k dalšímu řešení v souvislosti s Plánem legislativních úkolů vlády. Předpokládá se jeho předložení v r. 2016.

5. Úprava programové aplikace Kramerius4 na nové typy dokumentů² (nebo ekvivalentního SW pro zpřístupnění digitalizovaných dokumentů).

Realizace:

Řešeno v rámci projektu NAKI e-depozit; probíhalo zpřístupnění elektronických publikací v poloprovozním režimu.

6. Vývoj finálních mechanismů (technické aplikace + organizační opatření) institutu povinného ukládání

Realizace:

Řešeno v rámci projektu NAKI e-depozit; probíhal příjem elektronických publikací v poloprovozním režimu.

7. Optimalizace centrálního zpracování PV pro potřebu sdílené katalogizace

Realizace:

Byly provedeny dílčí analýzy vztahující se k centrálnímu zpracování povinného výtisku a navrženy varianty, které byly prezentovány členům ÚKR v r. 2014. Bylo dohodnuto, že východiskem nemůže být ani finančně náročný nákup další kopie povinného výtisku, ani změna termínu odevzdávání povinného výtisku. Rozpracovávána byla varianta zapojení velké městské knihovny (Městská knihovna v Praze), která by zajistila zpracování beletrie. Probíhala propagace denní sklizně dat velkých knihoven do Souborného katalogu ČR, jejímž cílem bylo zajištění aktuálnosti tohoto zdroje pro přebírání záznamů. V souvislosti se zavedením nových katalogizačních pravidel byla stanovena nová doporučená úroveň zpracování, která bude garantovat úroveň záznamů přebíraných z velkých knihoven.

Celkové shrnutí priority 3:

Realizace této priority byla vázána na uskutečnění plánovaných legislativních změn, které budou naplněny v r. 2016 a následujících letech.

Zcela zásadní pro správu a archivaci elektronických publikací bude vybudování silného a spolehlivého nástroje pro jejich správu a zajištění technického a personálního zázemí pro nové agendy. V oblasti centrálního zpracování již probíhaly dílčí změny související s urychlením přispívání kvalitními záznamy do SK ČR; rozpracován je záměr kvalitního zpracování beletrie Městskou knihovnou v Praze.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.1 Knihovny ve virtuálním prostředí.

² systém Kramerius 4 je určen pro zpřístupnění digitalizovaných dokumentů

4. Vytvořit podmínky pro zajištění rovného přístupu ke všem druhům publikovaných dokumentů pro účely vzdělávání, výzkumu, vývoje a zpřístupňování kulturního dědictví

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- 1. Formulovat priority a principy pro oblast zpřístupnění autorských děl a dalších předmětů ochrany podle autorského zákona pro potřeby vzdělávání, výzkumu a vývoje v digitálním prostředí na internetu. V návaznosti na tyto priority zpracovat návrh legislativního řešení.**

Realizace:

Byly formulovány základní principy pro zpřístupnění děl nedostupných na trhu: vše co bylo digitalizováno, bude přístupné prostřednictvím knihoven poskytujících VKIS. Tři hlavní služby: zpřístupnění na místě samém, vzdálený přístup pro registrované uživatele, e-vypůjčka za následujících předpokladů: služby jsou uživatelům poskytovány bezplatně, úhrada odměn držitelům práv bude hrazena ze státního rozpočtu.

Problematika rozšířené kolektivní správy a možnosti uzavírání hromadných licenčních smluv pro zpřístupnění digitálních dokumentů prostřednictvím knihoven řešena úpravou § 37 autorského zákona – knihovní licence. Přípravovaná novela autorského zákona, která má řešit problematiku rozšířené kolektivní správy, byla několikrát odložena, předpokládá se předložení vládě v r. 2016.

- 2. V rámci novely autorského zákona vytvořit podmínky pro snadné licencování osiřelých děl a děl, která jsou komerčně nedostupná. Respektovat nutnost zajištění ochrany práv duševního vlastnictví v souladu s národními, unijními a mezinárodními předpisy. Ve státním rozpočtu vyčlenit, v návaznosti na novelu autorského zákona a na mezinárodní a unijní legislativu, finanční prostředky na úhradu licencí, které umožní zpřístupňovat osiřelá díla a díla nedostupná na trhu.**

Realizace:

Výsledkem řady jednání se zainteresovanými stranami je společný návrh novely autorského zákona, který řeší problematiku zpřístupnění osiřelých děl, děl nedostupných na trhu a uzavírání hromadných licencí formou rozšířené kolektivní správy.

- 3. V kapitole 334-Ministerstvo kultury vyčlenit finanční částku na úhradu licencí, která umožní prostřednictvím knihoven zajistit rovný přístup občanům k autorským dílům publikovaných v digitálním prostředí na internetu pro potřeby vzdělávání, výzkumu a vývoje.**

Realizace:

Předpokládá se vyjednávání kolektivních licencí na zpřístupnění digitálních dokumentů v r. 2016 a následujících.

Celkové shrnutí priority 4:

Realizace této priority byla vázána na uskutečnění předpokládaných legislativních změn. Novela Autorského zákona byla opožděna demisí vlády a předčasnými volbami, bude naplňována až v r. 2016 a v následujících letech.

Zcela zásadní pro budoucnost knihoven je vybudování silné a spolehlivé infrastruktury:

- Registr děl nedostupných na trhu
- Centrální systém zpřístupnění děl nedostupných na trhu a dalších e-dokumentů, který zajistí potřebné služby ve všech knihovnách (zpřístupnění na místě samém, vzdálený přístup, e-půjčování) včetně ochrany a vypořádání autorských práv.

- Metodika pro práci s osiřelými díly.

V Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.1 Knihovny ve virtuálním prostředí.

5. Zpracovat a realizovat koncepci trvalého uchování a zpřístupnění tradičních textových dokumentů – knihy, periodika, rukopisy, historické fondy, hudebniny

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Zpracovat a realizovat koncepci trvalého uchování a zpřístupnění tradičních textových dokumentů – knihy, periodika, rukopisy, historické fondy, hudebniny

Realizace:

V r. 2014 byla zpracována metodika pro budování, uchování a správu konzervačních fondů jako výstup projektu NAKI "Vytvoření kooperativního systému pro budování a správu novodobých konzervačních sbírek v ČR a vývoj potřebných nástrojů" k certifikaci (v r. 2015). Metodika zahrnuje většinu aspektů péče o trvalé uchování tradičních dokumentů včetně budování fondů, jejich ochrany a návazných kroků směřujících k jejich bezpečnému uložení. Dále jsou vyhotoveny i další metodiky v této oblasti (viz bod 3) a byly zahájeny práce směřující k řešení depozitního uložení ve virtuální i fyzické podobě.

2. Založit výběrový národní rejstřík v souladu s programem UNESCO Paměť světa jako nástroj popularizace a zpřístupnění nejvýznamnějšího písemného kulturního dědictví.

Realizace:

Nepodařilo se realizovat vzhledem k rozdělení kompetencí v péči o dokumentární dědictví; předpokládá se řešení v průběhu navazující Koncepce.

3. Vytvořit organizační a technické předpoklady pro trvalé uchování národního kulturního dědictví v oblasti knižní kultury.

- i. **Vytvořit metodiky pro dlouhodobé ukládání knihovních dokumentů, pro konzervaci a restaurování novodobých fondů**
- ii. **Vybudovat pracoviště restaurování novodobých dokumentů**

Realizace:

viz část 5.1.

Mimo to byly zpracovány a certifikovány metodiky popisující postup soustavných průzkumů novodobých fondů a pro výpočet optimálního počtu exemplářů nutných pro trvalé dochování ve stanoveném časovém horizontu. Dále byla rozšířena zadávací dokumentace programu VISK 7 o možnost požádat o dotaci na konzervátorské a restaurátorské zákroky a odkyselení novodobých dokumentů, včetně doporučeného způsobu realizace těchto aktivit.

K vybudování pracoviště určeného pouze k restaurování novodobých dokumentů nedošlo s ohledem na finanční a organizační náročnost. Postupně jsou dovybavována pracoviště Odboru ochrany knihovních fondů Národní knihovny ČR, jež by tyto úkoly mohla postupně naplňovat a v budoucnu roli tohoto centrální pracoviště převzít. Podmínkou úspěšné realizace je dostatečné finanční a personálně/organizační zabezpečení.

4. Zpracovat ekonomickou analýzu a navrhnout systém depozitního ukládání s využitím objektů NK ČR.

Realizace:

Byla zpracována základní ekonomická analýza realizace systému. Na základě kvalifikovaných odhadů podložených zkušenostmi odborníků Národní knihovny ČR a znalosti trhu byl stanoven odhad finanční náročnosti úspěšné realizace jednotlivých bodů koncepce (bez případných stavebních prací spojených s vybudováním Centrální depozitní knihovny) na 14,9 mil. Kč v letech 2013–2015 a 22,1 mil. Kč v letech 2016–2020 za předpokladu udržení návazných aktivit prostřednictvím vícezdrojového financování. Systém depozitního ukládání byl ukotven v dalších strategických dokumentech MK ČR, zejména v návrhu a implementaci Státní kulturní politiky na léta 2015–2020. Jako v předchozím bodě je i zde podmínkou úspěšné realizace finanční a personálně/organizační zabezpečení.

5. Vytvořit mezioborové metodické centrum restaurování a konzervace knihovních fondů s využitím know-how restaurátorských pracovišť paměťových institucí.

Realizace:

Byla zpracována analýza současného stavu možností konzervátorských pracovišť na území ČR, z níž vyplynulo, že mimo odborných pracovišť Národní knihovny ČR není v ČR jiné odborné pracoviště, které by se soustavně zabývalo ochranou a konzervací novodobých tištěných dokumentů. V návaznosti byl prodiskutován statut potenciálního mezioborového centra, jeho organizační zakotvení, financování a také charakter (centralizované x distribuované). V rámci pracovní skupiny pro odkyselení knihovních dokumentů, iniciované MK ČR, byla průběžně řešena i problematika budování specializovaného pracoviště pro deacidifikaci knihovních dokumentů. Na realizaci obou aktivit se však nepodařilo alokovat žádné finanční prostředky.

Celkové shrnutí priority 5:

Podrobné informace o východiscích koncepce a průběhu realizace byly prezentovány na odborných konferencích.

Problémy s hledáním odpovídajícího prostoru pro vybudování Centrální depozitní knihovny či založení Mezioborového metodického centra konzervace novodobých dokumentů včetně centrálního pracoviště pro odkyselení knihovních fondů jsou meziinstitucionálního rázu a je třeba pro ně získat konstantní ekonomickou a politickou podporu. Bez ní zůstávají tyto aktivity v přípravné rovině. Mimo výše uvedené je třeba apelovat i na systematickou podporu rutinních činností, zejména zpracovávání fondu bohemikálních dokumentů, které zatím nemají elektronické záznamy. Vzhledem k tomu, že mnoho činností bylo řešeno v rámci projektu NAKI „Vytvoření kooperativního systému pro budování a správu novodobých konzervačních sbírek v ČR a vývoj potřebných nástrojů“, bylo by vhodné pokračovat v jeho řešení v rámci navazujícího programu NAKI II. Dále by bylo třeba určité činnosti přesněji formulovat ve statutech knihoven s konzervačním fondem včetně Národní knihovny ČR.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.4 Trvalé uchování tradičních knihovních dokumentů.

6. Vytvořit jednotné rozhraní systému knihoven s cílem zprostředkování všech nabízených služeb z každé knihovny

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- 1. Vytvořit silný portál jako základní stavební kámen pro zajištění přístupu do celého systému knihoven.**

Realizace:

V r. 2015 byla spuštěna beta verze Centrálního portálu knihoven (dále „CPK“). Postupně (v závislosti na plnění podmínek interoperability) byly zapojovány zakládající knihovny i jejich zdroje. Plně funkční je zapojení knihoven používajících systémy Aleph, Koha, DaWinci. Postupně byly zapojovány knihovny využívající Aleph v závislosti na jejich připravenosti a kapacitách (MZK, NLK a MěK Česká Třebová). Postupně v návaznosti na výsledky jednání s jejich producenty probíhá zapojování externích zdrojů do CPK.

2. Vytvořit systém sdílení uživatelských identit (využití federativní autentizace).

Realizace:

Knihovny postupně pomalu zavádějí podporu služby MojeID, vznikají i první validační místa MojeID. Několik velkých knihoven je zapojeno do České akademické federace identit „eduID“. MZK zavedla online registraci pomocí validovaného MojeID a online platby.

3. Využít dostupné systémy on-line plateb pro poskytované knihovnické služby.

Realizace:

Nebylo možné využít Virtuální polytechnickou knihovnu vzhledem k tomu, že každá knihovna musí mít vlastní platební bránu. Řešení je funkční se systémem ALEPH (např. v MZK a KNAV.) Vlastní systém má s on-line platbami propojena také MKP. U jiných systémů si implementace vyžádá vývoj.

4. Zajistit koordinovaný přístup knihoven a jejich prostřednictvím uživatelů k informačním zdrojům nabízených systémem knihoven.

Realizace:

Postupně byly zapojovány zdroje zakládajících knihoven i další externí zdroje, byl upřesňován sortiment zdrojů pro zapojení do CPK a stanoveny priority pro zapojení zejména lokálních zdrojů.

5. Optimalizovat systém meziknihovnických výpůjčních služeb a dodávání dokumentů s důrazem na rychlost, pohotovost, spolehlivost a efektivní využití informačních zdrojů.

Realizace:

Byl navržen model, kdy by se Virtuální polytechnická knihovna (dále „VPK“) postupně měla stát ústředním nástrojem nejen pro poskytování DDS³, ale také pro oblast MVS⁴. Rada CPK doporučila variantní model s maximálním využitím algoritmizace a automatizace. Vzhledem k tomu, že na tento model nebyly knihovny prakticky připraveny, dospělo se k tomuto závěru: MVS v CPK bude řešena jednotně s využitím VPK a paralelně budou probíhat kroky směřující k realizaci varianty s maximálním využitím automatizace (zejména řešení smluvního, organizačního a personálního zajištění). Proběhne průzkum možností knihoven.

6. Vytvořit podmínky k tomu, aby každá knihovna působila jako rozhraní pro vstup do celého systému knihoven a každý knihovnický uživatel byl schopen poskytnout komplexní službu.

Realizace:

³ Document Delivery Service, služba zprostředkování dokumentů klasickou i elektronickou cestou

⁴ Meziknihovnické výpůjční služby

Technické podmínky jsou vytvořeny. Pro zapojování do CPK i pro splnění dalších předpokladů je nutný aktivní přístup jednotlivých knihoven, probíhaly proto informační kampaně k podpoře zapojení knihoven do systému.

7. Zajistit součinnost s evropskou digitální knihovnou Europeana.

Realizace:

Agregaci pro Europeanu zajišťují projekty Česká digitální knihovna a Manuscriptorium.

Celkové shrnutí priority 6:

Práce na úrovni jednotlivých pracovních skupin CPK i práce v MZK, zajišťující pilotní realizaci, probíhaly podle stanovených cílů i harmonogramu. Podmínkou splnění vytčených cílů je aktivní účast členských knihoven a splnění podmínek interoperability. Financování projektu z programu VISK se ukázalo jako ne zcela vhodné pro stabilitu řešitelského týmu v MZK.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.1 Knihovny ve virtuálním prostředí.

7. Zabezpečit efektivní dostupnost elektronických informačních zdrojů (dále jen „EIZ“) pro podporu VaVaI po roce 2011

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Stanovit, legislativně zajistit a stabilizovat systémové nástroje a formy finanční podpory informační infrastruktury VaVaI z veřejných informačních zdrojů.
- Definovat jádro informační infrastruktury pro VaVaI.
- Zpracovat analýzu distribučního mechanismu prostředků podpory informační infrastruktury (nyní soutěže podle zákona č. 130/2002 Sb.).
- Vymezit oblast EIZ pro VaVaI s cílem definovat jádro EIZ pro VaVaI v jednotlivých vědních oborech, včetně vyhodnocení aktuálních potřeb vědecké komunity ve vztahu k EIZ.
- Zpracovat analýzu vlivu programů podpory informační infrastruktury VaVaI na systém VaVaI ČR, včetně vyhodnocení účinnosti stávajícího programu z hlediska nákladů a přínosů a jeho vlivu na zvýšení produktivity vědecké práce.
- Zajistit koordinaci konsorcií v ČR - vytvoření silného licenčního centra, zajištění organizační a personální podpory řízení konsorcií.
- Stanovit systém financování základních nástrojů pro evaluaci výsledků VaVaI, tj. citačních databází definovaných Radou pro výzkum, vývoj a inovace, resp. zajištění jejich dostupnosti všem příslušným institucím.

Realizace:

- Návrh implementace jednotného systému pro nákup EIZ (červenec 2013) zpracován v rámci projektu EFI (http://repozitar.techlib.cz/record/646/files/idr-646_1.pdf)
- Proběhla konference KRE 2013 (3.–4. 10. 2013), kde na toto téma hovořili zástupci Finska, Norska a Estonska a kde na závěr panelisté vyjádřili názor, že přípravou zřízení české verze by měla být pověřena NTK (<https://www.techlib.cz/cs/2960-kre-13>)
- prezentace CzechELib na konferenci Bibliotheca Academica (30.–31. 10. 2013) (<http://www.akvs.cz/aktivity/ba-2013/program.html>) s následnou bouřlivou diskusí

- materiál navrhuje způsob postupu zřízení Národního centra pro elektronické informační zdroje CzechELib zaslaný 11. 4. 2014 MŠMT, RVŠ, ČR, KNAV, RVVI (viz níže)
- jednání na půdě RVŠ uzavřené usnesením 8. sněmu RVŠ 22. 5. 2014 (bod 6. b)
- presentace CzechELib: stav a výhled na konferenci Inforum (28. 5. 2014) (<http://www.inforum.cz/sbornik/2014/47/>)
- září 2015 – ve spolupráci s MŠMT se objevuje v rámci OP VVV PO 1, IP 1 Systém pro centralizované zpřístupňování informačních zdrojů pro VaV jako ISP
- květen 2015 – z iniciativy pracovní skupiny pro EIZ předsedové AV ČR, ČR a RVŠ intervenují na MŠMT, následuje informace o připraveném řešení v rámci OP VVV
- prezentace „CzechELib – zpráva o postupu“ na konferenci Inforum (26. 5. 2015) <http://www.inforum.cz/sbornik/2015/61/>
- červen 2015 – řešení na MŠMT
- říjen-listopad 2015 – zahájení spolupráce s Odborem strategických programů a projektů MŠMT, zpracován návrh Projektového záměru

Celkové shrnutí priority 7:

Předpokládá se splnění priority do konce roku 2017.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.3 Budování knihovních fondů a informačních zdrojů.

8. Zabezpečit efektivní dostupnost EIZ pro širokou veřejnost

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Provést analýzu nabídky a poptávky EIZ pro širokou veřejnost.

Realizace:

Analýza poptávky byla zpracována a doplněna dotazníkovým šetřením v knihovnách (r. 2012); knihovny byly osloveny prostřednictvím elektronických konferencí, vyplněno bylo 224 dotazníků.

Analýzou nabídky vhodných EIZ se pracovní skupina zabývala v r. 2012, z celkové nabídky 9 vhodných zahraničních databází byly vybrány 3 databáze (MasterFilePremier fy EBSCO, AtoZ fy Albertina Icome Praha, LibraryPressDisplay fy NewspaperDirect) a v dalším období byly po dohodě s producenty/dodavateli zajištěny zkušební přístupy (blíže viz bod 3). Také v případě českých databází bylo průběžně jednáno s producenty o možnosti zkušebních přístupů.

2. Navrhnout efektivní způsob nákupu licencí pro přístup k EIZ knihovnamí a související dotační podpory.

Realizace:

Spolupráce s prioritou č. 7, podpora vzniku licenčního centra, které by zajišťovalo EIZ nejen pro akademické knihovny a pro odborné databáze. Administrativní i finanční efektivnost je výraznější u víceletých licenčních smluv (projektů).

3. Podporovat vytváření konsorcií knihoven při nákupu a zajišťování EIZ, spolupracovat s vydavateli a distributory při vyjednávání licencí.

Realizace:

Podpora vytváření konsorcií knihoven probíhá na platformě podprogramu VISK 8A. Na základě výběru databází knihovnami a zasláním přihlášky do neformálního konsorcia je v Národní knihovně ČR připraven projekt, po jeho schválení MK ČR je Národní knihovna ČR pověřena jeho realizací, koordinací knihoven, statistickým sledováním využívání databází a vypracováním závěrečné a hodnotící zprávy po skončení projektu.

V případě českých databází byly s producenty vyjednány takové podmínky, aby i menší knihovny měly možnost nabídku využít.

Nabídka databází v podprogramu VISK 8A je od r. 2014 rozšířena o databázi zahraničních deníků LibraryPressDisplay a od r. 2015 o českou databázi právních informací Codexis. Pro malý zájem knihoven a obtížnou komunikaci s poskytovatelem báze Codexis budou knihovny v r. 2016 nadále využívat jen tradiční bázi ASPI.

Celkově se do projektu VISK 8A na rok 2014 zcela nově přihlásilo 14 knihoven, (z toho 7 knihoven pověřených regionálními funkcemi), v roce 2015 6 knihoven (z toho 1 knihovna pověřená regionálními funkcemi).

Během řešení byly knihovnám po dohodě s producenty/dodavateli nabídnuty zkušební přístupy do databází a po jejich skončení byly knihovny požádány o zpětnou vazbu formou dotazníku. Zájem o zkušební přístupy projevíly knihovny všech typů (městské, akademické, odborné). Zkušební přístupy byly po dohodě se SKIP také nabízeny v souvislosti s celostátními akcemi – Březen měsíc čtenářů, Týden knihoven.

Přehled zkušebních přístupů:

2012 říjen	Zahraniční dtb	52 knihoven
2013 duben, červen, říjen	Zahraniční dtb	63 knihoven
2014 březen	České dtb (Anopress)	91 knihoven
2014 říjen	České dtb	55 knihoven
2015 březen	Zahraniční dtb	56 knihoven

Na podporu informovanosti o zkušebních přístupech a možnosti zapojení knihoven do projektu VISK8A byla ve spolupráci s krajskými knihovnami zorganizována školení pro práci s databázemi a prezentace databází (v r. 2013 celkem 7 prezentací, účast 138 zástupců ze 74 knihoven; v r. 2014 celkem 5 školení a prezentací, účast 102 zástupců z 68 knihoven).

Informace o řešení priority viz: <https://sites.google.com/a/mzk.cz/koncepceiz/>.

Celkové shrnutí priority 8:

- Nabídka EIZ pro širokou veřejnost byla v průběhu realizace Koncepce rozšířena o nové zdroje, zvýšil se i počet knihoven, které tyto zdroje nabízejí. Jejich počet však stále není dostačující.
- Jsou žádoucí víceleté programy pro přístup do EIZ, jejich administrativní a finanční efektivita je větší než u programů jednoletých.
- Je nutná další spolupráce s krajskými knihovnami a knihovnami pověřenými regionálními funkcemi (Priorita č. 15).
- Je žádoucí spolupráce při soustavném vzdělávání pracovníků v knihovnách (Priorita č. 20).

- Je nutná propagace služeb EIZ v knihovnách a pro širokou veřejnost (Priorita č. 19).
V *Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020* navazuje prioritní oblast č.3 *Budování knihovnických fondů a informačních zdrojů*.

9. Podporovat úlohu knihoven jako přirozených center rozvoje občanských komunit a jejich kreativity

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Aktivitami knihoven jako komunitních center podporovat aktivní účast občanů na životě komunity, pomáhat při vytváření místních partnerství a budování komunit.

Realizace:

Důraz na informovanost v této oblasti má konkrétní výsledky, veřejné knihovny jako přirozená centra komunit na mnoha místech již opravdu působí, koncept komunitní práce je stále intenzivněji vnímán jako součást spektra služeb (soutěž „Knihovna roku ...“ jako vzor). Jako zásadní se v této oblasti jeví kontinuální působení knihoven pověřených regionálními funkcemi, které prostřednictvím kvalitní metodické práce jako jediné jsou schopny vybavit především menší a malé knihovny (obecní a malé městské) dostatečnými znalostmi, schopnostmi a motivovat nejen pracovníky takových knihoven, ale především jejich zřizovatele. Bohužel výkon RF ovlivňují výrazně jednotlivé kraje, resp. krajské rozpočty, a proto je také kvalita, úroveň a četnost metodické práce výrazně diferenciována.

Dobré příklady komunitních aktivit včetně teoretických základů byly záměrně zahrnovány v období 2011-2014 do programu celostátních vzdělávacích aktivit, např. SKIP Knihovnická dílna. S cílem věnovat se právě této problematice uspořádala Sekce veřejných knihoven SKIP dva workshopy určené pracovníkům metodických oddělení pověřených knihoven. Komunitní aktivity jsou reportovány v odborném knihovnickém tisku – Čtenář, Inflow, Ikaros...

2. Vytvářet v knihovnách prostorové podmínky pro komunitní, kulturní a vzdělávací aktivity.

Realizace:

Při změnách prostorových podmínek – rekonstrukce i novostaveb knihoven - se komunitní, kulturní a vzdělávací aktivity už nijak nevyčleňují z běžného dosud vnímaného spektra služeb knihoven. Této situaci výrazně napomáhají standardy VKIS, nově např. TNI ISO/TR 11219, 01 3715: Informace a dokumentace - Kvalitativní podmínky a základní statistika pro budovy knihoven - Plocha, funkčnost a design.

V oblasti malých a menších knihoven je změnami a doplněním mobiliáře (regály na kolečkách, skládací židle, promítací technika) dosahováno vhodnějších podmínek pro zmiňované účely. Jako nosné se v tomto případě jeví možnosti krajských dotačních titulů, které umožňují doplňování nákupu těchto, pro činnost veřejných knihoven zásadních, doplňků.

3. Podporovat knihovny jako informační centra obcí.

Realizace:

Tento dílčí cíl se ukázal jako problematický především s ohledem na většinovou, zcela nedostatečnou otevírací dobu především malých knihoven, vůli zřizovatele a často i samotných pracovníků knihoven toto měnit. Informační centra jsou sice součástí několika knihoven, jde ale především o velká sídla, v ostatních městech je činnost plně saturována činností městských infocenter, v malých sídlech jde o ojedinělé případy.

4. Podporovat úlohu knihoven jako součásti infrastruktury kreativních průmyslů i základny pro ně.

Realizace:

V této dílčí úloze nebylo dosaženo konkrétního výsledku. K tématu je plánováno společné setkání odborníků z MZK, Městské knihovny Praha, SVK Plzeň a dalších.

5. Zapojit knihovny do osvěty k udržitelnému rozvoji a environmentální výchově a vzdělávání.

Realizace:

Řada veřejných knihoven do portfolia svých informačních a vzdělávacích aktivit zařadila problematiku udržitelného rozvoje a environmentální výchovu.

Aktivity projektu brněnského KISK „Zelená knihovna“ s otázkami, které mapují šetrné, ekologické fungování vlastních knihoven (třídění odpadu, používání ekologicky šetrných materiálů, šetření vodou, elektrickou energií, vhodným vytápěním apod.) s možností získání loga „Zelená knihovna“ a jeho využití směrem k veřejnosti – knihovna nahlas říká, že tohle je správně – si zaslouží větší a masivnější šíření mezi pracovníky knihoven.

6. Propojovat knihovny s ostatními informačními institucemi a zdroji (Česká centrála cestovního ruchu, turistická informační centra).

Realizace:

Zmapování prostředí českých knihoven dosud neukázalo cestu, jak vytvořit celistvý koncept uvedeného propojování. Knihovny jsou sice zcela přirozeně napojeny na informační instituce v daném místě, kde působí – archivy, muzea, informační centra, ale tato provázanost není systematická a vychází z nastavení profesionálních a osobních vztahů v daných institucích, místě. Zcela chybí koncept zapojení knihoven do centrálních kampaní (Česká centra, sídla UNESCO atd.). Tento úkol nadále trvá.

7. Motivovat komunitu v péči o knihovnu.

Realizace:

Připravovaný materiál, který shrnuje možné nástroje motivace komunity v péči o knihovnu (zřizování rad čtenářů, možnost ovlivňovat některé segmenty služeb knihovny, otevírací hodiny, skladbu fondu, témata vzdělávacích a kulturních akcí, společná setkání čtenářů s pracovníky knihoven, využití anketních šetření a dalších tipů zjišťování spokojenosti čtenářů a jejich vlastní podíl na zavádění...) může přispět k širšímu a masivnějšímu ovlivňování služeb knihovny veřejností. Jde o změnu vnímání nejen u veřejnosti, ale především u knihovníků. Tento úkol dále trvá.

Celkové shrnutí priority 9:

Řešení dílčích cílů této priority v průběhu let 2011–2014 ukazuje, že mnohé z cílů už pouhým pojmenováním a poukázáním na důležitost (např. prostorové podmínky či komunitní aktivity) jsou průběžně naplňovány a mají smysl.

Pro většinu dílčích cílů priority č. 9 je nejlepší příklad dobré praxe. Spolupráce na soutěži Knihovna roku, resp. Vesnice roku a následná prezentace těchto knihoven, navázání spolupráce s Českými centry viz např. Noc literatury, zmiňovaná Zelená knihovna apod.

Ukazuje se ale, že bez kontinuálního působení RF a kvalitního obsazení postů metodiků v pověřených knihovnách nejsme a ani nebudeme schopni zavést do praxe obecních knihoven, ale také malých „profesionálních“ knihoven s jedním či dvěma pracovníky, řadu z cílů koncepce. Vzhledem k tomu, že dosavadní koncepcí vnímáme každou z knihoven jako

„frontmana“ vstupu do celého systému knihovnických služeb, jeví se jako nezbytné stále akcentovat potřebu výkonu RF – specifikací v zákoně, informovaností zúčastněných stran.
V Konceptci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č. 2 Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra.

10. Zakotvit podporu zvyšování schopnosti efektivně užívat knihovny ve školských vzdělávacích programech a v koncepci celoživotního učení

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Zvyšovat úlohu knihoven v procesu celoživotního učení zajišťováním potřebných informačních zdrojů a podporou dalších aktivit.

Realizace:

MK ČR – program VISK 8 (kontinuálně, každoroční podpora).

Spolupráce školních a veřejných knihoven funguje na bázi dobrovolnosti, např. Klub školních knihoven SKIP ČR, Centrum pro školní knihovny. Projekty – akreditované kurzy pro pracovníky školních knihoven, semináře o trendech v oblasti školních knihoven

2. Zahrnout principy poskytování služeb systémem knihoven do koncepčních materiálů jiných resortů.

Realizace:

Průběžně, např.:

- Implementační plán strategie celoživotního učení (MŠMT)
- Strategie vzdělávací politiky ČR do r. 2020 (MŠMT)
- Digitální Česko 2.0 – cesta k digitální ekonomice (MPO)
- Koncepce podpory mládeže na období 2014–2020 (MŠMT)
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR na období 2015–2020 (MŠMT)

3. Vytvořit materiální podmínky k rozvoji knihoven jako center neformálního celoživotního učení (= vzdělávacích institucí) pro oblast zájmového vzdělávání a dále pro oblasti literární, dokumentové, počítačové a informační gramotnosti obyvatel s cílem zvýšení jejich schopnosti efektivně využívat informační zdroje.

Realizace:

MK ČR – program VISK 3 (kontinuálně, každoroční podpora)

Projekty a aktivity knihoven jako univerzity 3. věku, vzdělávání seniorů v oblasti ICT, kurzy trénování paměti.

4. Podporovat dostupnost a rozvoj služeb a prostředků pro využívání e-learningu v knihovnách a pro podporu vzdělávání na internetu.

Realizace:

MK ČR – program VISK 2 (kontinuálně, každoroční podpora)

5. Využít knihovny pro získávání základní počítačové a informační gramotnosti občanů pořádáním kurzů a umožněním přístupu na informační dálnice.

Realizace:

MK ČR – program VISK 2 + 3 (kontinuálně, každoroční podpora)

Standardní kurzy počítačové gramotnosti a ICT, pořádané knihovnami, viz statistické výkazy NIPOS.

6. Podpořit knihovny jako vzdělávací centra obcí.*Realizace:*

Především úkol provozovatelů knihoven; nepřímo MK ČR – program Knihovna 21. století; viz statistické výkazy NIPOS.

Celkové shrnutí priority 10:

Koncepce využívána jako argumentace u požadavku na navýšení alokace programu VISK v jednotlivých letech, je otázkou, nakolik má vliv na provozovatele obecních knihoven při sestavování rozpočtu knihoven. Nicméně důležitost jednotlivých aktivit je všeobecně vnímána, a je jim tak věnována průběžná pozornost.

Určitou překážkou je výlučně rezortní pojetí vzdělávacích institucí ze strany MŠMT, resp. byť jsou knihovny zmíněny ve strategických materiálech jako vzdělávací instituce, jsou vnímány jako spadající do kompetence MK ČR, a s tím souviselo jejich nezahrnutí jako potenciálních příjemců finanční podpory z různých programů podpory vzdělávacích aktivit MŠMT.

Do budoucna by bylo vhodné zapojení Pedagogické knihovny J. A. Komenského, a rozšíření její působnosti směrem ke školním knihovnám (metodické centrum).

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č. 2 Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra.

11. Propagovat četbu zejména u dětí a mládeže a aktivně podporovat čtenářskou gramotnost realizací aktivit zaměřených na práci s knihou

Dílčí cíle, projekty / aktivity**1. Zvyšovat podíl dětské populace mezi návštěvníky knihoven, podporovat inovativní projekty knihoven, případně vznik databáze nejlepších příkladů.***Realizace:*

Plánovaná analytická část, která měla být provedena do konce 2013 a měla spočívat ve zmapování současného stavu v knihovnách, monitoringu mezinárodních aktivit, zkušeností a průzkumů, monitoringu zpracovaných odborných prací, mapování trendů ve školách apod., byla ke konci roku 2014 přehodnocena následujícím způsobem:

S přihlédnutím ke skutečnosti, že práce, vložená do výše zmíněných aktivit, by nesla adekvátní efekt v pouze v případě, že pro jednotlivé oblasti bude vyčleněna trvalá personální kapacita věnující se průběžnému monitoringu a zveřejňování poznatků, což v rámci práce členů pracovní skupiny nebylo možné, modifikovala pracovní skupina své doporučení takto:

Vzhledem ke skutečnosti, že knihovny jako informační instituce mají trvalý přístup k informačním zdrojům a disponují odborným personálem, doporučuje pracovní skupina všem knihovnám věnujícím se oblasti podpory dětského čtenářství sledovat průběžně informační zdroje v okruzích uvedených pod body a) – e) a zejména také g) i ve všech dalších relevantních tuzemských i zahraničních zdrojích. Tyto poznatky pak aktivně využívat při formulování vlastních cílů v oblasti podpory dětského čtenářství.

Podpora inovativních projektů a vznik databáze nejlepších příkladů

– nadále jsou podporovány v rámci dotačních programů MK ČR, případně z dalších vhodných programů jiných resortů, krajů, obcí, nadací, spolků apod. V regionu SKIP Velká Morava byly např. na podporu čtenářství vyhlášeny regionální projekty pro malé obce a jejich knihovny (2014 a 2015). V knihovnách je nutno provádět trvalý monitoring vhodných dotačních příležitostí.

Jako zcela nový inovativní projekt vznikla DATABANKA VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ (Klub dětský knihoven SKIP a Centrum dětského čtenářství Knihovny Jiřího Mahena v Brně). K 1. 1. 2015 zde bylo uloženo 63 programů a 343 uživatelů, kteří ji využívají. Stále je potřebné databanku účinně propagovat a zvyšovat sdílení i využívání vložených zdrojů. To vše úzce souvisí se zvyšováním informační gramotnosti samotných knihovníků. K tomu by nadále měla probíhat motivační setkání, workshopy i oceňování nejlepšího autora/ky vloženého programu (proběhlo v roce 2014 na přehlídce OKNA – O Knihovnických Aktivitách).

Dalším novým inovativním projektem je vznik e-časopisu Impulsy pro knihovníky o literatuře pro děti a mládež v knihovnách. Elektronický časopis Impulsy je dostupný na <http://www.kjm.cz/impulsy>. Vydává Centrum dětského čtenářství v Knihovně Jiřího Mahena v Brně. COPYRIGHT IMPULSY © 2015, ISSN 2336-727X.

2. Podporovat projekty spolupráce knihoven a škol na rozvoji čtenářské gramotnosti dětí a mládeže.

Realizace:

Vytvořit ucelený koncept role knihoven jako vzdělávacích institucí, zakotvit knihovny do systému celoživotního vzdělávání (dále „CŽV“) – vazba na prioritu 10-2014-MŠMT – příprava Strategie vzdělávací politiky ČR do r. 2020 (rámec pro dlouhodobý rozvoj celého vzdělávacího systému) – knihovny zahrnuté jako vzdělávací instituce. Souvisí rovněž s prioritou 20. Ve všech programech věnujících se CŽV zajišťovaných knihovnami, případně dalšími spolupracujícími subjekty, klást vysoký akcent na rozvoj kompetencí potřebných pro práci s dětským a dospívajícím čtenářem i nečtenářem. Zapracovat do koncepce CŽV.

Zlepšit informovanost knihoven (knihovníků) o potřebách škol, rodin, jednotlivců v zájmu volby účinných nástrojů při podpoře čtenářství formou vhodných programů, kurzů, školení, e-learningů apod.

- V rámci CŽV i v kurikulech škol oboru věnovat dostatečnou pozornost vzdělávání a informovanosti knihovníků o potřebách, metodách a stylu práce škol.
- Mapovat portály určené pro školy a účinně se se svou nabídkou na ně prosazovat.
- Realizovat užší spolupráci se studenty a pedagogy – co knihovny a profesní organizace mohou studentům nabídnout (obecně), speciálně pak studentům pedagogiky a dalších relevantních oborů pro jejich budoucí praxi (stáže, studentské projekty, zdroj informací) – vytvoření prezentačního materiálu jako opory k individuálním kontaktům.

Úkol trvá, dílčí spolupráce probíhají dle možností knihoven, konkrétní zkušenosti nejsou patrně širěji známy. Nebyl prozatím vytvořen prezentační materiál jako opora k individuálním kontaktům knihoven se školami a studenty. Doporučuje se uskutečnit několik workshopů s příklady dobré praxe v této oblasti a na základě toho vytvořit brožuru – prezentační materiál (možné téma pro projekt K21 na rok 2015, příp. 2016).

Návrh realizátora – KDK SKIP ve spolupráci s Centrem dětského čtenářství při Knihovně Jiřího Mahena v Brně.

Vazba na priority 18, 20

3. Podporovat dlouhodobé projekty rozvoje čtenářské gramotnosti.

Realizace:

Ve stylu práce jednotlivých knihoven prosazovat akcent na vytváření značky knihovny pro děti a mládež jako místa bezpečného neformálního útočiště k trávení mimoškolního času (potřít časté vnímání knihovny jako místa povinné návštěvy se školou). Monitoring a sdílení průzkumů, poznatků v této oblasti provádějí Knihovna Jiřího Mahena v Brně (Centrum dětského čtenářství) a Městská knihovna v Praze, případně další. Poznatky budou zveřejněny. Mezi garantujícími knihovnami bude dohodnut způsob prezentace. Např. KJM v roce 2014 a návazně realizuje v této oblasti projekt „Pověste ho vejš“ (podpora K21). V rámci existujících dotačních titulů MK ČR (MŠMT, EU aj.) výrazně podporovat zejména systematické a dlouhodobé projekty v dané oblasti.

4. Podporovat Kampaně na podporu čtenářství a společenské prestiže četby a dobré knihy.

Realizace:

a) Proběhl průzkum dětského čtenářství – Národní knihovna ČR – vazba na prioritu 18 Průzkum České děti jako čtenáři 2013 – průzkum realizován, dokončen 30. 11. 2013. Výsledky publikovány v roce 2014 (dr. Prázová, dr. Landová).

Proběhly workshopy s pracovníky dětských oddělení, cílem je vypracování doporučení pro dětská oddělení knihoven. Známa je struktura vývoje dětských čtenářů v knihovnách v období 1989–2013.

Za potřebnou je považována deklarace zájmu státu na podpoře čtenářské gramotnosti - nutná spolupráce klíčových partnerů včetně ministerstev – víceletá celonárodní kampaň.

Probíhaly individuální aktivity MK ČR, SKIP, SDRUK, knihoven a dalších subjektů bez propojení do celonárodní na veřejnosti viditelné kampaně podpořené ze strany státu.

Vazba na prioritu 10 - zahrnout principy poskytování služeb systémem knihoven do koncepčních materiálů jiných resortů, MK ČR toto doporučovalo v rámci připomínkových řízení ke koncepčním materiálům jiných resortů, viz plnění 10.2. Zahrnout knihovny jako příjemce podpory do příslušných programů i jiných resortů: Knihovnický institut Národní knihovny ČR zmapoval dotační programy jiných resortů + krajů.

Zainterесovat rodinu jako klíčového partnera u nejmenší a mladší čtenářské populace. Zainterесovat zejména věkovou kategorii teenagerů jako aktivní spolutvůrce programů, projektů a propagace čtenářství. Volba vhodných marketingových nástrojů.

Pracovní skupina vytyčila doporučení pro knihovny:

Ve stylu práce jednotlivých knihoven ještě účinněji prosazovat akcent na vytváření značky knihovny pro mladé jako bezpečného neformálního útočiště k trávení mimoškolního času (potřít časté vnímání knihovny jako místa povinné návštěvy se školou. Při tvorbě komunikačního stylu a marketingových nástrojů zapojit co nejvíce samotnou cílovou skupinu - studenty.

Vazba na prioritu 19 – v rámci práce této priority vytvářet metodickou podporu pro tuto oblast. Vazba na prioritu 20 – zapracovat do vzdělávacích programů zejména krajských knihoven.

Vytvořit masivní jednotnou kampaň SKIP, SDRUK.

Spolupracovat s privátními subjekty, osobnostmi, knihkupci, nakladateli apod. Spolupracovat s velkými existujícími národními projekty (např. Celé Česko čte dětem, Rosteme s knihou)

Celkové shrnutí priority 11:

Realizace této priority byla a nadále bude průběžná a neustále musí reagovat na nové podmínky. Ukázalo se, že účinnější realizaci záměrů v této oblasti by napomohla jednoznačná metodická a informační podpora opřená o stálý pracovní tým (Knihovnický institut NK ČR, krajské knihovny). Nutno více spolupracovat při tvorbě kampaní v návaznostech s dalšími prioritami. Účinněji zapracovat získávání potřebných kompetencí do CŽV knihovníků. V dotačních titulech MK ČR zapracovat podporu čtenářství a zejména spolupráci se školami jako jedno z významných kritérií. Nutno ověřit správnost nastavení pilotního projektu e-časopisu Impulsy, a v případě jeho přínosu získat dotační podporu na jeho vydávání. Nutno dále pokračovat v podpoře projektu Databanka a jejího účinného využívání a sdílení. Nutno výrazněji spolupracovat se školami a rodinou.

Definovat vhodný prostor pro umístování výsledků průzkumů – i dílčích z jednotlivých knihoven (Národní knihovna ČR, ÚKR,...). Vytvořit výchozí prezentační materiál pro kontakty knihoven a škol a pro rodiny.

V personální politice knihoven klást vysoký důraz na obsazování pozic v knihovnách pro děti a mládež plně kvalifikovaným personálem, klást důraz na celoživotní profesní vzdělávání. Pro zvyšování kvalifikace využívat systém NSK a uznávat kvalifikace získané tímto způsobem.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č. 2 Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra.

12. Podporovat vytváření knihovních fondů. Zvýšit objem financování nákupu knihovních fondů v knihovnách ČR a vytvořit tak základní předpoklad pro zlepšení obsahu a kvality veřejných knihovnických a informačních služeb

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Podporovat doplňování literatury pro potřebu rozvoje jazykových dovedností obyvatel (cizojazyčná beletrie a populárně naučná literatura, jazykové příručky, slovníky).

Realizace:

Byl vytvořen pilotní projekt doplňování zahraniční literatury, který nastavil systém krajských center, které budou spravovat tyto akvizice. V 1. etapě bylo vybráno 5 krajů, kde vzniklo 15 center, které do fondů získaly cizojazyčnou literaturu dle vlastního výběru. V r. 2015 proběhla 2. etapa projektu v dalších 5 krajích a byla připravena realizace 3. etapy na rok 2016. V roce 2015 pracovalo již 30 center v České republice. Garantem projektu je Moravská zemská knihovna v Brně. Následně se předpokládá kontinuální dotační titul MK ČR.

2. Podporovat doplňování literatury v jazycích národnostních a etnických menšin trvale žijících na území ČR.

Realizace:

Podpora doplňování literatury v jazycích národnostních menšin kontinuálně probíhá v dotačním řízení MK ČR Knihovna 21. století. K úvaze se dává zahrnutí tohoto okruhu do dotačního titulu na podporu akvizic literatury pro rozvoj jazykových dovedností obyvatel.

V souvislosti s plněním této priority je třeba zmínit vznik knihovny Domu národnostních menšin v Praze.

3. Podporovat doplňování literatury a informačních zdrojů pro znevýhodněné skupiny obyvatel, zejména zrakově postižené.

Realizace:

Podpora doplňování literatury pro znevýhodněné skupiny obyvatel je kontinuálně řešena v rámci dotačního řízení MK ČR Knihovna 21. století, podpora nákupu technických zařízení v podprogramu VISK 3. Do budoucna se doporučuje podmínit dotace certifikací knihoven pro služby znevýhodněným skupinám obyvatel.

Knihovna a tiskárna K. E. Macana by uvítala větší informovanost o výrobě knih pro zrakově postižené, povinný výtisk není vždy dodržován vzhledem k finančním nákladům na každý exemplář. Možné řešení je v zavedení centrální evidence učebnic pro zrakově postižené, případně oznamovací povinnosti.

4. Podporovat doplňování odborné literatury pro potřeby profesního rozvoje uživatelů a aktivní využívání meziknihovnických služeb včetně mezinárodních.

Realizace:

Tento cíl nebyl řešen. Dříve provedený průzkum doplňování literatury v knihovnách nebyl ze strany některých knihoven akceptován. Vlastní průzkum provedla Národní knihovna ČR se závěrem zlepšit financování doplňování literatury v Národní knihovně ČR.

Celkové shrnutí priority 12:

Realizace této priority je vázána na alokaci finančních prostředků na trvalou akvizici zahraniční literatury do krajských center, optimálně formou nového dotačního titulu a dle navrženého systému. Žádoucí je též navýšení finančních prostředků v dotačním řízení Knihovna 21. století. Na realizaci aktivit je třeba pracovat i v budoucnu.

Závěry:

- dokončení pilotního projektu (2014-2017)
- vytvoření dotačního titulu na doplňování zahraniční literatury do krajských center
- navýšení finančních prostředků do programu Knihovna 21. stol. na literaturu pro národnostní menšiny
- přidělení dotace podmínit certifikací pro znevýhodněné skupiny obyvatel v dotačním řízení Knihovna 21. století
- zavést centrální evidenci učebnic pro zrakově postižené – příp. oznamovací povinnost
- zrušit cíl 4

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č. 3 Budování knihovnických fondů a informačních zdrojů.

13. Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb, prosadit kritérium bezbariérovosti služeb knihoven jako kritérium hodnocení kvality služeb

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- 1. Provést analýzu bariér dostupnosti VKIS a definovat principy bezbariérovosti VKIS ve vztahu ke znevýhodněným skupinám i široké veřejnosti.**

Realizace:

V r. 2014 proběhl výzkum dostupnosti služeb knihoven osobám se specifickými potřebami (625 respondentů), částečně navazující na průzkum služeb knihoven pro zdravotně znevýhodněné čtenáře realizovaný Národní knihovnou ČR v roce 2007. Výsledky průzkumu byly prezentovány a publikovány. Byly vytipovány skupiny znevýhodněných uživatelů a formulovány základní principy bezbariérovosti VKIS pro metodickou příručku pro práci knihoven s uživateli s postižením „Rovný přístup. Standard Handicap Friendly“, která byla vydána v r. 2014 Národní knihovnou ČR.

2. Promítnout principy bezbariérovosti do standardů, dotačních programů a do hodnocení kvality VKIS.

Realizace:

Byly dokončeny metodiky pro standard – univerzální a pro osoby se zrakovým, sluchovým, tělesným a mentálním postižením. Publikováno společně se standardem a průzkumem (Rovný přístup – Standard Handicap Friendly, rok 2014, vydáno Národní knihovnou ČR, MK ČR, SKIP, náklad 7 000, rozesláno knihovnám). Dokončena jsou pravidla a podmínky pro udělování certifikátů knihovnám podle plnění standardu. Proběhl pilotní projekt knihoven v Brně a Ostravě – certifikát pro obě knihovny byl slavnostně udělen na konferenci Knihovny současnosti v Olomouci.

3. Rozšířit služby knihoven pro handicapované občany i národnostní menšiny, nezaměstnané a další znevýhodněné sociální skupiny, i pro občany obcí, v nichž knihovna není.

Realizace:

Sekce služeb osobám se specifickými potřebami SKIP připravovala další metodiky (práce s cizinci a národnostními menšinami, lidmi s duševními poruchami). Na téma proběhly dvě konference.

Celkové shrnutí priority 13:

Realizace této priority byla plněna postupně a pro další vývoj je důležité:

- Zavést do praxe stávající standard dle metodik – certifikace knihoven.
- Pokračovat v propagaci se zaměřením na menší knihovny.
- Rozšiřovat standard o další skupiny znevýhodněných uživatelů (nové metodiky)
- Promítnutí standardů do dotačních programů (zohlednění bezbariérovosti)

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.2 Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra.

14. Podporovat knihovny jako garanta rovného přístupu k informačním zdrojům a síti internet

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Aktivně působit proti rozdělení společnosti na skupinu lidí s přístupem k moderním informačním a komunikačním technologiím, a ostatní, kteří tyto možnosti nemají

Realizace:

Byla realizována řada dílčích aktivit, např. průzkum Gatesovy nadace. Pozitivně působí příslušné ustanovení knihovního zákona, které zavazuje knihovny poskytovat bezplatný

přístup k internetu všem bez rozdílu. Problematika digital divide není v ČR chápána jako vážný problém.

Podporu knihovnám ve vybavení ICT kontinuálně poskytuje podprogram MK ČR VISK 3.

2. Aktualizovat Projekt internetizace knihoven v rámci Komunikační infrastruktury informačních systémů veřejné správy či alternativním zajištěním, zajistit vysokorychlostní připojení knihoven k internetu

Realizace:

K 30. 3. 2013 rozhodlo MK o ukončení Projektu internetizace knihoven, prostředky projektu ve výši cca 27 mil. Kč byly alokovány do programu VISK. Knihovny a jejich provozovatelé připojení k internetu zajišťují ze svého rozpočtu.

3. Podporovat informační infrastrukturu a vybavenost knihoven a připravit podmínky pro masové využití digitálních a digitalizovaných dokumentů a na široké zpřístupnění kulturního a vědeckého bohatství

Realizace:

Podpora využití ICT v knihovnách v nejrůznějších aspektech odborných činností je každoročně realizována v rámci programu VISK, nicméně vybavení zejména menších knihoven stále neodpovídá technologickému vývoji a očekávaným službám ze strany veřejnosti.

4. Umožňovat přístup k dokumentům, týkajících se práv a povinností občanů, a dále k informacím veřejné správy

Realizace:

Jedná se o plnění ustanovení § 4 knihovního zákona.

Celkové shrnutí priority 14:

V průběhu platnosti Konceptce došlo ke změně, prioritě částečně naplňována dílčími aktivitami jednotlivých knihoven a dotačním programem VISK. Do budoucna bude třeba aktualizovat dotační programy. Pro navazující Konceptci bude nutno prioritu redefinovat a stanovit konkrétní plnitelné úkoly, např. minimální rychlost připojení knihoven k internetu, podpora digitální a informační gramotnosti obyvatel apod. Klíčovým úkolem bude zapojit knihovny do plnění Strategie digitální gramotnosti ČR na léta 2015–2020.

V Konceptci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.2 Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra.

15. Rozvíjet regionální funkce knihoven a formovat krajské systémy knihoven na principu spolupráce knihoven regionu s cílem dosáhnout poskytování standardizované úrovně VKIS bez ohledu na velikost obce a lokalitu, v níž knihovna působí

Dílčí cíle, projekty/aktivity

1. Rozšířit a zefektivnit komunikaci s provozovateli knihoven - obcemi, ve spolupráci s pověřenými knihovnami.

Realizace:

Všechny krajské knihovny – garanti regionálních funkcí – si uvědomovaly, že se jedná o klíčový úkol, jehož splnění bylo nezbytným předpokladem k rozvoji systému regionálních funkcí. Zainteresování starostů má v jednotlivých krajích různou podobu. Krajské knihovny organizovaly semináře pro starosty v rámci Spolku pro obnovu venkova, zajišťovaly prezentace na setkáních starostů a přizývaly starosty na koordinační porady, knihovnické semináře k RF či standardům VKIS (např. KK v Brně, Českých Budějovicích, Liberci, Pardubicích, Ostravě, Zlíně).

Další formou bylo informování jednotlivých starostů o stavu zajišťování regionálních funkcí, které probíhalo při metodických návštěvách a při projednávání smluv týkajících se nákupu fondů i služeb od pověřené knihovny. V této oblasti se v různé míře angažovaly všechny krajské, pověřené i obsluhované knihovny, ale ne vždy našla iniciativa knihoven odpovídající reakci na straně provozovatelů knihoven. Výrazným impulsem k lepší komunikaci byla situace, kdy knihovna získala státní dotaci na realizaci dílčích aktivit díky projektu připravovanému společně v rámci konzultací k RF.

V některých krajích byly starostům poskytovány písemné informace o stavu veřejných knihovnických a informačních služeb dotovaných krajem v rámci RF (např. KK v Karlových Varech, Ostravě, Zlíně).

Soutěže o nejlepší knihovnu, knihovníka či knihovnici v kraji se slavnostním předáváním ocenění za účasti a podpory kraje, příp. vedení obce je další formou podpory knihoven, prestiže knihovnického povolání a propagace kulturních a vzdělávacích služeb veřejnosti (např. krajské knihovny v Hradci Králové, Karlových Varech, Pardubicích a Havlíčkově Brodě, od letošního roku KK v Ostravě).

Městská knihovna v Praze s poněkud specifickým postavením v systému RF nastartovala projekt Metropolitní knihovna, jehož smyslem je především výrazné zjednodušení služeb při využívání pražských poboček Městské knihovny – vracení knih z MKP i na obsluhovaných místních knihovnách. I tato aktivita by měla napomoci při komunikaci se starosty v městských částech.

2. **Motivovat komunitu v péči o knihovnu.**

Realizace:

Jde o dlouhodobý proces, v němž knihovny rozšiřovaly své poslání o funkci komunitního centra obce. K posílení této úlohy byly využívány různé formy aktivit, jako např. oceňování dětí při výtvarných či rukodělných soutěžích, jejichž výsledky mohou zdobit domácnosti, metodická pomoc při úpravě interiérů knihovny, což je veřejností velmi kladně akceptováno, dále nepřehlédnutelné zviditelňování dárců a spolupráce s místními spolky a sdruženími (ve všech krajích). Úspěšnou aktivitou se stalo pořádání kulturních a vzdělávacích programů v rámci kulturního a komunitního dění v obcích, v němž se za masové účasti obyvatel propojily činnosti zájmových organizací, obecních úřadů a široké veřejnosti. Přímo v obcích se pořádaly divadla, koncerty, semináře, autorská čtení (např. v Ústeckém kraji).

Možnost podílet se osobně na konání akcí pro veřejnost je také výrazem zájmu komunity o knihovnu. Vyústěním spolupráce občanů s knihovnou může být nárůst zájmu o dobrovolnickou výpomoc (např. Jihomoravský a Moravskoslezský kraj).

Propagace činnosti knihoven a zejména novinek na webu obecního úřadu a v místních zpravodajích rovněž působí na občany a jejich vnímání knihovny jako potřebné součásti života obce (ve všech krajích, ale zdaleka ne ve všech obcích).

Knihovny také pořádaly výměnné exkurze za příklady dobré praxe, při nichž se zaměřovaly na oblast komunitních aktivit (např. kraj Karlovarský, Královéhradecký, Liberecký, Pardubický).

Podporu kladného dopadu knihovnických služeb na komunitu také představovaly pojízdné knihovny nahrazující zavřenou či neexistující knihovnu (např. kraj Plzeňský, Praha).

3. Stabilizovat finanční a personální zajištění výkonu regionálních funkcí.

Realizace:

Krajské dotace na výkon regionálních funkcí jsou ve většině krajů v současnosti nižší, než tomu bylo 2005 (např. kraj Královéhradecký, Plzeňský). Rok, kdy došlo ke snížení, se různí, mezi roky 2014 a 2015 již k výraznějšímu snížení nedochází.

Jsou kraje, v nichž je financování stabilizované (např. Jihočeský, Liberecký, Moravskoslezský, Praha, Vysočina, Zlínský, od r. 2015 Pardubický, v posledních letech Středočeský, od roku 2015 Ústecký).

Negativní dopad mělo především snížení počtu metodiků, které se projevilo v omezování služeb systému regionálních funkcí (např. kraj Jihomoravský, Královéhradecký, Plzeňský, Ústecký). V Plzeňském kraji došlo k výraznému poklesu procenta obnovy fondu a počtu novinek ve výměnných souborech, neúměrně nízký počet metodiků vedl k omezení vzdělávání při metodických návštěvách v malých knihovnách. Chyběl také časový prostor pro jednání metodiků se zástupci obcí.

S poklesem objemu financí či zachováním stejné výše dotace se současným nárůstem platů se knihovny vyrovnaly různě. Např. v kraji Vysočina ušetřili na objednávkách knihovnických služeb u okresu Havlíčkův Brod, kde jsou nyní všechny neprofesionální knihovny obsluhované přímo krajskou knihovnou. Jinde byla dosažena vyšší efektivita činností díky postupující automatizaci a stoupající erudici knihovníků (např. kraj Jihočeský), kofinancováním výměnných fondů ze strany obcí (např. kraj Královéhradecký, Ústecký) či tvorbou „sdruženého knihovního fondu“ (Pardubický kraj). Sdružený knihovní fond přináší úspory při nákupu, ale znamená výrazný nárůst administrativy a činností při organizaci a adjustaci fondu. Kofinancování nákupu výměnných souborů obcemi s neprofesionálními knihovnami je sice z pohledu regionálních funkcí hodnoceno kladně, prakticky však tyto finance mohou znamenat snížení rozpočtů místních knihoven.

4. Preferovat pomoc knihovnám v malých obcích.

Realizace:

Ve všech krajích byla knihovnám v malých obcích poskytována metodická pomoc, která byla především zaměřena na automatizaci (ukládání knihovního fondu a zpřístupňování v on-line katalogu), tvorbu webových stránek, přípravu projektů do dotačních programů, na aktualizaci a revizi knihovního fondu. Poskytována byla rovněž pomoc s organizací fondu i balením knih (např. v kraji Vysočina). Prostřednictvím pověřených knihoven byly připravovány semináře a burzy nápadů pro neprofesionální knihovny.

Pomocí v nouzi lze nazvat zasahování metodiků v situaci, kdy hrozilo zavření knihovny nebo omezení provozu. Úspěšnou pomoc z poslední doby uvedli metodici z kraje

Karlovarského či Plzeňského, kde jsou sice knihovny zavírány, ale současně jsou obnovovány služby na jiných místech.

5. Zajišťovat a rozšířit nabídku celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven, motivovat k jejich stálému profesnímu růstu.

Realizace:

Vzdělávací akce připravovaly v narůstající míře všechny krajské a mnohé pověřené knihovny. Rozsah vzdělávacích akcí musel minimálně splňovat standard RF a měl naplňovat standardy VKIS. Kromě seminářů, kurzů a workshopů, provozovaly dvě knihovny e-learningové kurzy – MZK v Brně (Knihovnické minimum, Služby knihoven, kurz Digitalizace, od roku 2015 Angličtina pro knihovníky) a MSVK v Ostravě (Knihovnické minimum). Počet vzdělávacích akcí každoročně stoupal, byly pořádány v rámci RF, podprogramu VISK 2 i za prostředky knihoven. Vzdělávací akce byly nabízeny také školním knihovnám a knihovnám dalších pamět'ových institucí. MZK se nově zapojila do pilotního ověřování projektu UNIV3 – podpora procesů uznávání.

Kraje Pardubický a Královéhradecký (KK Pardubice a SVK Hradec Králové) dojednaly pod finančním tlakem a se snahou rozšířit vzdělávací možnosti kooperaci v oblasti vzdělávání. Podporu spolupráci vyjádřil také regionální výbor SKIP 08 Východní Čechy, který finančně podpořil dvě významné akce pro neprofesionální i profesionální knihovny v těchto krajích. Podpora SKIPu pro knihovnické vzdělávání proběhla též v kraji Karlovarském a Libereckém.

Bohužel byl zaznamenán trend menší účasti knihovníků, který uvádí Ústecký kraj. Problémem bylo patrně finanční zajištění služebních cest a nutnost zajistit provoz (náhradu za chybějícího pracovníka).

Důležité je, aby se při vzdělávání uplatňovala jak vnitřní motivace vedení knihoven a samotných knihovníků k zajišťování kvalitních knihovnicko-informačních služeb, tak propagace důležitosti zvyšování a prohlubování vzdělání oceňováním knihovníků v krajských soutěžích a informováním zřizovatelů o dalším vzdělávání jejich zaměstnanců. Velmi potřebná by byla rovněž provázanost s finančním ohodnocením, která se však dosud realizuje jen sporadicky. Systematické zohledňování prohlubovaného vzdělávání chybí zcela.

6. Rozšířit a zefektivnit vytváření a cirkulaci výměnných souborů knih a dalších dokumentů v rámci regionu.

Realizace:

Cirkulace výměnných souborů patřila k frekventované službě, v níž ve většině krajů docházelo k postupnému navyšování počtu souborů, svazků v souborech nebo obojího (např. v kraji Jihočeském, Jihomoravském, Moravskoslezském, Praha, Ústeckém, Zlínském). Ve Zlínském kraji nabízeli také tematické soubory literatury, která v obsluhované knihovně chyběla a byla žádána. V kraji Vysočina zařadili do výměnného fondu také dva tablety k četbě e-knih. Ve Středočeském kraji zohledňovali aktivitu obsluhovaných knihoven a preferovali je v poskytování výměnného fondu.

Poněkud specifická byla situace ve dvou okresech Karlovarského kraje, v nichž se obce podílely na financování nákupu knihovního fondu, a veškerý fond neprofesionálních knihoven cirkuloval.

Ke kofinancování výměnného knihovního fondu obcemi docházelo v kraji Karlovarském, Královéhradeckém, Pardubickém a Ústeckém.

Velkým problémem zůstávala doprava, která byla zajišťována vozidly krajské knihovny, pověřených i obsluhovaných knihoven, soukromými vozidly i taxislužbou. Náklady na dopravu se v regionech lišily, mnohde představovaly při čerpání dotace výraznou částku.

7. Rozvíjet automatizované kooperativní zpracování knihovního fondu nakoupeného z prostředků obcí.

Realizace:

Jedná se o cíl, při jehož naplnění lze očekávat finanční úspory.

V této oblasti také došlo k pozitivnímu posunu, nicméně situace se různila. Kromě kraje Plzeňského a Prahy došlo všude ke kombinaci kooperativního zpracování a zpracování vlastními silami. Zdaleka ne ve všech regionech bylo kooperativní zpracování umožněno.

Českokobudějovický kraj: AKS Clavius REKS fungoval v 7 regionech z 10.

Královéhradecký kraj: Zpracování fondu pořízeného z prostředků obcí zajišťovaly 2 regiony. Největší procento automatizovaných obsluhovaných knihoven bylo v oblasti Jičín a Trutnov (systémy Clavius REKS, Clavius, Kp-win), podpora automatizovaných knihovních systémů byla zajišťována pro 35 % obsluhovaných knihoven.

Kraj Jihomoravský: Službu nákupu a zpracování knihovního fondu pořízeného z prostředků obcí realizovalo v různé míře 5 pověřených knihoven z 6. V kooperativním zpracování bylo zapojeno 42,2 % knihoven.

Karlovarský kraj: Veškerý knihovní fond byl zpracováván do jedné regionální databáze. V kraji jsou 3 databáze výměnného fondu (v případě Sokolova výměnného a stálého fondu). 2 pověřené knihovny pracovaly s AKS Clavius REKS, 1 pověřená knihovna se systémem Verbis.

Liberecký kraj: Kromě výměnného fondu byla ve třech ze čtyř oblastí hojně využívána služba nákup a zpracování KF z prostředků obcí. Ve dvou ze čtyř oblastí (Česká Lípa a Liberec) se od roku 2013 s podporou z programu VISK 3 zaváděl kooperativní automatizovaný systém, do nějž jsou postupně zapojovány další knihovny.

Moravskoslezský kraj: Část knihoven využívala kooperativní zpracování (např. okresy Bruntál, Karviná). Dále např. knihovny v regionech Opava, Frýdek-Místek a Třinec řešily automatizaci regionu prostřednictvím SW Clavius REKS, který umožňoval jednotné zpracování knihovního fondu regionu prostřednictvím pověřené knihovny. Část knihoven, i menších, zpracovávala KF vlastními silami.

Pardubický kraj: Aktivitu vyvíjel region Svitavy zpracovávající přírůstky pro 15 obcí. V Pardubickém kraji ještě obce nebyly zvyklé tuto službu požadovat. Metodici se věnovali tvorbě regionálních katalogů, kde se jednalo o zpracovávání stávajících místních fondů neprofesionálních knihoven do systémů Clavius REKS. V systému Clavius REKS bylo evidováno 149 knihoven, jejich počet se každý rok zvyšuje.

Ústecký kraj: Všechny nakupované knihy kromě dvou regionů (Žatec a Louny) byly zpracovávány v pověřených knihovnách.

Kraj Vysočina: 362 knihoven využívalo automatizovaný systém Clavius REKS.

Zlínský kraj: Knihovnám, které využívaly AKS, byly poskytovány katalogizační záznamy v elektronické podobě v závislosti na typu AKS.

8. Preferovat podporu knihoven propagujících svoji činnost na webových stránkách.

Realizace:

V krajích probíhala četná školení k přípravě webových stránek a využívání šablon. Často byly využívány kromě šablon nabízených za úplaty také šablony studentského projektu „Webové stránky do každé knihovny“. Zejména v posledních dvou letech se situace výrazně zlepšila a důraz na webové stránky knihoven patřil mezi jednu z hlavních priorit metodické činnosti, i když obsluha knihoven byla zajišťována bez ohledu na to, zda knihovny poskytovaly informace o své činnosti na webových stránkách či nikoliv.

Nejčastěji se u malých knihoven jednalo o statické prezentace. Průběžná aktualizace byla pro část knihovníků nad jejich časové možnosti a technické dovednosti. Vedení webů také vyžadovalo stálou metodickou i praktickou pomoc ze strany pověřených knihoven.

Motivací ke zřízení či aktualizaci webových stránek knihovny bylo často podávání projektů do dotačních programů MK ČR.

Je nutné, aby téma webů bylo i nadále jedním z podporovaných témat pro vzdělávání v regionech, lze doporučit, aby se stalo i kritériem hodnocení obce, jako např. v soutěži Zlatý erb obcí a měst v Plzeňském kraji.

Kraje, které sdělily konkrétní počty webových stránek knihoven:

Českokobudějovický kraj: Všechny pověřené knihovny, a celkem 276 knihoven.

Královéhradecký kraj: Všechny pověřené knihovny a celkem 181 knihoven. Stránky má 57 % neprofesionálních knihoven.

Jihomoravský kraj: Celkem 84,9 % knihoven.

Karlovarský kraj: Metodici se snaží o to, aby každá knihovna měla své webové stránky.

Moravskoslezský kraj: Všechny pověřené knihovny, celkem 216 webových stránek knihoven, včetně jejich poboček.

Kraj Praha: 34 knihoven ze 40 má webové stránky nebo odkaz na stránce zřizovatele.

Ústecký kraj: Dokončit vytvoření webových stránek všech knihoven v kraji je úkol roku 2015, ne všude se daří stránky vytvořit a udržovat je v aktuálním stavu.

Zlínský kraj: Všechny knihovny kraje mají svou webovou stránku podle standardu VKIS. Metodici ověřují, zda jsou webové stránky minimálně 2x ročně aktualizovány.

Celkové shrnutí priority 15:

Zainteresování starostů i dalších zastupitelů v obcích na zajišťování služeb knihovny podporovaných v rámci systému regionálních funkcí bylo nezbytným předpokladem rozvoje knihoven a současně dlouhodobým úkolem knihovnic a knihovníků.

V období 2011–2015 se komunikace s provozovateli knihoven odehrávala následujícími formami:

- při seminářích a poradách Spolku pro obnovu venkova,
- na knihovnických seminářích, kam byli starostové přizýváni,
- při projednávání závěrů metodických návštěv a smluv k objednávkám knihovnických služeb od pověřené knihovny,
- poskytováním analýz veřejných knihovnických a informačních služeb,
- nabídkou knihovního fondu regionálního systému knihoven ve všech knihovnách v regionu (regionální katalogy, možnost vracení na libovolné pobočce apod.).

Ačkoliv spolupráci se samosprávami byla věnována velká pozornost, nebyly zmíněné aktivity realizovány plošně ve všech krajích a jejich regionech. Komunikaci se samosprávami je nutno dále prohlubovat a zvýšit počet obcí, kde komunikace funguje.

Motivace komunity v péči o knihovnu je úzce spjata s nabídkou kulturních a vzdělávacích služeb knihovny. Propojování akcí místních zájmových sdružení a knihoven, organizace soutěží pro děti a nabídka osobní účasti veřejnosti na pořádání knihovnických akcí, to vše posilovalo v letech 2011–2015 roli knihovny jako nutné součásti života obce. Množství akcí určených komunitním centrům obce stále narůstá, nelze však konstatovat, že se již ve všech knihovnách staly samozřejmostí.

Finanční zajištění regionálních funkcí se v letech 2014 a 2015 stabilizovalo, i když v některých krajích ještě stále nedosahuje výše, s níž byly finanční prostředky převedeny ze státního rozpočtu do rozpočtů krajů. V některých krajích bylo v důsledku nízké dotace při současném nárůstu platů personální zajištění nedostatečné až alarmující, což se projevilo v omezování služeb a menším objemu pořizovaného knihovního fondu. Některé krajské knihovny garantující výkon regionálních funkcí se pokusily o zachování nákupu publikací

kofinancováním ze strany obcí nebo vytvářením sdruženého knihovního fondu, příp. centralizací nákupu.

Průběžným úkolem krajských knihoven zůstává zpracovávání analýz dopadu krajských dotací na dostupnost a kvalitu služeb knihoven a jejich prezentace krajským zastupitelům. Motivace krajů k navyšování dotací by měla být rovněž podpořena potřebou veřejnosti služby využívat. Preference pomoci knihovnám v malých obcích nebyla prioritou regionálních funkcí. Důležité však je, že snahou krajských, pověřených i obsluhovaných knihoven bylo zajišťovat dostupnost VKIS bez ohledu na velikost obce a lokalitu, v níž knihovna působí. S ohledem na konkrétní situaci v regionech také byly knihovnám nabízeny diferencované služby.

Nabídka celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven se v období 2011–2015 rozrostla co do obsahového složení i počtu organizovaných akcí. Krajské i pověřené knihovny kombinovaly finanční prostředky z dotací na regionální funkce, programu VISK a vlastních rozpočtů, aby umožnily účast maximálnímu počtu zaměstnanců knihoven. Účast zástupců zejména malých knihoven však často narážela na nemožnost zajistit při absenci školeného pracovníka chod knihovny a na chybějící finance na pokrytí cestovních nákladů. Ke škodě nárůstu zájmu o kurzy a dlouhodobější vzdělávací akce je také skutečnost, že neexistuje systémová provázanost prohlubovaného vzdělávání s finančním ohodnocením.

Za velmi pozitivní je nutno považovat zahájení e-learningových kurzů, které odstraňovaly problém cestovních nákladů i zástupů v zaměstnání. V praxi se však osvědčila kombinace obou forem vzdělávání, protože osobní kontakt s lektorem je v mnoha případech pružnější a efektivnější. Další podpora celoživotního vzdělávání je nutným předpokladem kvalifikované obsluhy uživatelů a rozvoje knihovnických a informačních služeb.

Tvorba a cirkulace výměnných souborů patřila také v letech 2011–2015 k frekventované službě, která by bez finanční pomoci RF nemohla existovat.

Ve většině krajů docházelo k navyšování počtu souborů, svazků v souborech či obojího a byla zohledňována konkrétní specifika a požadavky obecních knihoven. Velkým problémem této služby byla doprava souborů, resp. náklady na dopravu obzvláště do obcí odlehlých od pověřené knihovny. S dotací k zajišťování výměnných souborů se všeobecně počítá i nadále.

V naprosté většině krajů docházelo v hodnocených letech ke kombinaci kooperativního nebo centrálního zpracovávání knihovního fondu a zpracovávání vlastními silami, přičemž financování zpracování bylo podpořeno dotací RF, která ale nebyla vždy jediným zdrojem. Je evidentní, že kooperativní či centrální zpracování přináší standardizovanou kvalitu záznamů a finanční úspory a je v zájmu veřejných financí i zlepšování knihovnických služeb tuto aktivitu dále rozvíjet.

Ve všech krajích intenzivně probíhalo školení k přípravě webových stránek včetně využívání šablon.

Je reálným předpokladem, že během let 2015–2016 budou webové stránky pro každou knihovnu v ČR samozřejmostí. Úkolem do budoucna tedy bude především dbát o to, aby stránky byly standardizované (dle standardu VKIS⁵) a aktuální.

V Konceptci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.2 Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra.

⁵ Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky; dostupný na www.mkcr.cz

16. Aktualizovat a zavést do praxe standardy kvality VKIS

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- 1. Novelizovat Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR.**

Realizace:

Splněno - standard VKIS aktualizován a všeobecně rozšířen.

- 2. Zpracovat standard prostorového vybavení knihoven.**

Realizace:

Zpracován návrh standardu; v mezidobí vyšla nová technická zpráva ISO TR 11219 „Kvalitativní podmínky a základní statistiky pro budovy knihoven – Plocha, funkčnost a design,“ na jejímž překladu NK ČR spolupracovala. Je třeba dořešit, zda je účelné dopracovat návrh standardu nebo zda zpráva ISO dostává potřebám knihoven v této oblasti.

- 3. Zpracovat standardy definující časové parametry dostupnosti knihovnických služeb pro veřejnost a pro sdílení služeb mezi knihovnami.**

Realizace:

Práce zatím nezahájeny, vazba na priority č. 4 a 6, zejména ve vztahu k Centrálnímu portálu.

- 4. Formulovat a standardizovat nové typy knihovnických služeb na míru.**

Realizace:

Práce zatím nezahájeny, vazba na priority č. 4 a 6, zejména ve vztahu k Centrálnímu portálu.

- 5. Motivovat provozovatele knihoven k lepšímu zajištění činnosti knihoven.**

Realizace:

Probíhala systematická propagace standardu VKIS v rámci plnění regionálních funkcí. Krajské a regionální knihovny každoročně provádějí hodnocení plnění standardu v rámci svého regionu.

Celkové shrnutí priority 16:

Priorita částečně splněna, pro budoucí vývoj je důležité:

- Pravidelně aktualizovat standard VKIS, otevřít diskusi k provázání standardu s nastavením dotační politiky, tj. podmínit získání dotace splněním určitých parametrů výkonu a činnosti knihoven.
- Připravit doporučení pro doplňování a aktualizaci knihovnických fondů.
- Případně dopracovat doporučení pro výstavbu a rekonstrukci knihoven.

V Konceptci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.2 Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra, č. 3 Budování knihovnických fondů a informačních zdrojů a č. 5 Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách.

17. Zpracovat metodiku ekonomických výzkumů návratnosti investic v knihovnách

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- 1. Vytvořit mechanismus vyhodnocování přínosů VKIS, zejména jejich kvality, s ohledem na roli těchto služeb v profesním i osobním životě občanů a v rozvoji znalostního potenciálu uživatelů knihoven. Při jeho vytváření vycházet mj. z novelizovaného Metodického pokynu Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR (opatření č. 16).**

Realizace:

Městská knihovna v Praze a Fakulta ekonomicko-správní Univerzity Pardubice realizovaly společný projekt, který byl v letech 2011–2013 ve výši 70 % kofinancován z projektu VISK 1 (2011 a 2012), resp. VISK 3 (2013) a ve výši 30 % z rozpočtu MKP. V rámci projektu proběhlo několik výzkumů, přičemž nejvýznamnějším byl výzkum využívání služeb knihoven a vnímání jejich hodnoty, na který odpovědělo 2227 respondentů v Praze, 78 v Kutné Hoře, 387 v Táboře a 894 v Uherském Hradišti. Výsledky z průzkumů byly analyzovány v odborné monografii. Dalším výstupem je příručka určená široké odborné (knihovnické) veřejnosti, která je metodickým podkladem k provedení výzkumu ekonomické efektivity jakékoliv knihovny. Dále je k volnému stažení k dispozici tabulkový kalkulátor (v Excelu). Publikací těchto výstupů byl tříletý projekt dovršen. Knihovny mají nyní k dispozici nástroj, který mohou použít pro argumentaci vůči svým zřizovatelům, donátorům a dalším klíčovými hráčům, aby obhájily svoji ekonomickou relevanci. Získaná data však umožňují zformulovat nové hypotézy a zejména otevírají další, zásadní otázky. Nový projekt, zaměřený na výzkumy návratnosti investic do veřejné knihovny, realizovaný v rámci VISK 3 pro rok 2015, na předchozí navazuje a dále jej rozvíjí. Minulý projekt zkonstruoval metodiku výpočtu ekonomické efektivity, která je dobře použitelná pro knihovny s dostatečnou odbornou kapacitou. Ta však u naprosté většiny knihoven není zatím k dispozici. Proto je zapotřebí:

- 1) Budovat odbornou komunitu a rozšiřovat teoretické znalosti i praktické dovednosti umožňující dalším knihovnám obhájit a zvýšit svoji efektivnost. Poskytovat konzultační a asistenční služby knihovnám, které se chtějí zapojit. (První semináře proběhly v Praze a Brně, následovaly praktické dílny).
- 2) Vytvořit zjednodušený nástroj, který umožní hrubý, ale hodnověrný výpočet celkové ROI knihovny (nikoliv jednotlivých služeb) prakticky a reálně využitelný i pro malé a velmi malé knihovny.
- 3) Inovovat metodiku v několika ohledech: dořešit teoretické otázky nastolené minulým projektem, zahrnout nové a rodící se služby.
- 4) Pokusit se postihnout a predikovat trendy vývoje (vnitřní i vnější).

Výsledky výzkumu, který paralelně probíhal již v předchozím projektu, ukazují, že zvolený způsob hodnocení efektivnosti knihoven je kompatibilní s jinými, ve vyspělých zemích často aplikovanými.

Pro rozšířenou realizaci projektu byly tedy osloveny knihovny v ČR s nabídkou aktivní účasti. Cestou k vlastní realizaci měření efektivity byly uspořádány motivační semináře, konzultace s výzkumným pracovištěm a praktické konzultace pro upřesnění podkladů a metodiky měření. Desítky knihoven ČR tak výrazně pokročily v měření efektivnosti své činnosti. Významným jevem je i jejich projevený zájem o pokračování projektu a prohlubování metodiky.

Více o projektu viz <http://roi.mlp.cz>

2. Podporovat měření výkonu a činnosti knihoven pomocí metody benchmarkingu.

Realizace:

Součástí Priority 17 je i úspěšně se rozvíjející projekt Benchmarking knihoven, do kterého v roce 2012 vstoupily i slovenské knihovny. Na projektu v roce 2015 participovalo 310 knihoven, z toho 253 z ČR a 57 ze SR. Činnost knihoven je porovnávána z hlediska 32 výkonových indikátorů. Pro názorné zobrazení výsledků srovnávání mají účastníci projektu k dispozici několik druhů grafů. Benchmarkingová databáze je přístupná pouze účastníkům projektu. Získané údaje jsou často využívány pro různé typy analýz a auditů požadovaných ze strany knihoven nebo jejich provozovatelů. V roce 2014 byly připraveny čtyři semináře pro účastníky projektu zaměřené na využití získaných dat. Projekt je podporován soutěží "Městská knihovna roku...", kterou každoročně vyhlašuje SKIP s firmou Skanska. V prvním kole soutěže jsou využívány pro hodnocení knihoven indikátory z benchmarkingu.

Více o projektu na http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Odb/Benchmarking.htm

Celkové shrnutí priority 17:

Máme rozumnou metodiku, jak obhájit veřejnou knihovnu a její ekonomickou efektivnost z hlediska veřejných rozpočtů. Zatím nemáme k dispozici - a bylo by vhodné je mít - nástroje, které umožní porovnávat jednotlivé služby mezi sebou z hlediska efektivnosti a prognózovat tuto efektivnost do budoucna: tudíž se předpokládá další výzkum a metodická práce. Práce na tomto již byly zahájeny. Benchmarking je dlouhodobou, úspěšně realizovanou aktivitou, jejíž základna se průběžně rozšiřuje.

V Konceptu rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č. 6 Systém hodnocení a marketing veřejných knihovnických a informačních služeb.

18. Podporovat šetření informačních potřeb obyvatel na národní a lokální úrovni a využívat je pro optimalizaci VKIS

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Provádět pravidelná celostátní šetření vztahu dětské i dospělé populace k četbě, čtenářství, zjišťovat jejich informační potřeby a vztah ke knihovnám.

Realizace:

V letech 2013 a 2014 proběhly průzkumy jak dospělé populace, tak dětí do 14 let, byla zajištěna publicita jejich výsledků. Dále se uskutečnily rozsáhlé průzkumy knihoven i uživatelů ve vztahu k CPK, probíhala spolupráce na průzkumech knihoven v rámci EU a další.

2. Podporovat pravidelná šetření vztahu dětské i dospělé populace k četbě, čtenářství, zjišťovat jejich informační potřeby a vztah ke knihovnám na lokální úrovni.

Realizace:

Tento typ průzkumů na lokální úrovni nebyl realizován.

3. Kriticky využívat standardizované dotazníky zjišťování informačních potřeb a spokojenosti pro jednotlivé typy knihoven, vytěžovat data z knihovních systémů.

Realizace:

Knihovnám byly k dispozici standardizované dotazníky pro dospělé i dětské uživatele, KISK realizoval několik běhů e-learningu s tématem výzkumů a vytvořil nástroje pro tvorbu dotazníků.

Celkové shrnutí priority 18:

Celkově se dařilo zkoumat uživatelské prostředí i postoje obecné populace ve vztahu ke knihovnám a jejich službám. Ne vždy se dařilo zjištěné poznatky aplikovat v praxi a měnit služby knihoven. Zjišťování spokojenosti uživatelů jednotlivých knihoven je omezeno na určitý okruh aktivních knihoven. Pro další pokračování je třeba:

- Pokračovat v opakovaných celostátních průzkumech.
- Zahnout téma zjišťování spokojenosti uživatelů do vzdělání knihovníka včetně CŽV.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č. 6 Systém hodnocení a marketing veřejných knihovnických a informačních služeb.

19. Podporovat marketingové aktivity centrálních i lokálních služeb systému knihoven
Dílčí cíle, projekty / aktivity
1. Zvýraznit orientaci knihoven na služby koncovým uživatelům, využít metod marketingu a aktivního public relations k trvalé prezentaci poskytovaných a připravovaných VKIS.
Realizace:

Pracovní skupina v tomto cíli navázala na prioritu 6 (Centrální portál českých knihoven), od roku 2013 probíhala užší spolupráce. V roce 2014 byly zahájeny práce na informační části Centrálního portálu českých knihoven Knihovny.cz, která by měla široké veřejnosti trvale prezentovat informace o českých knihovnách, jejich službách, akcích a informačních zdrojích, včetně uživatelsky přívětivého vyhledávače knihoven (v plánu je napojení na databázi ADR Národní knihovny ČR). V roce 2015 proběhl výzkum uživatelských potřeb, který definoval, o jaké informace o knihovnách uživatelé mají zájem (aktuální informace o otvírací době a poskytovaných službách, snadný přehled knihoven v okolí uživatele, přehled akcí v knihovnách apod.). Na základě výzkumu pak MKP, MZK a další členové pracovních skupin CPK připravují implementaci těchto požadavků do portálu Knihovny.cz (úprava a zobrazování dat z databáze ADR Národní knihovny ČR, sklizení dat o akcích).

2. Zajistit výkon marketingových aktivit a public relations systému knihoven a VKIS na centrální úrovni.
Realizace:

Tento cíl se částečně překrývá s cílem předchozím. Během roku 2014 byla připravena funkční analýza statické informační části Centrálního portálu českých knihoven Knihovny.cz, jež by měla komunikovat a propagovat služby sítě českých knihoven centrálně na jednom místě (www.knihovny.cz). Od roku 2014 se kontinuálně pracuje na transformaci zobrazení dat z adresáře a připravuje se i manuál pro knihovny pro optimální zobrazení dat na Knihovny.cz.

Lze uvažovat o kampani, která by propagovala služby českých knihoven pod hlavičkou Knihovny.cz. Vzhledem k tomu, že prozatím fungují Knihovny.cz v beta verzi a řeší se

zapojení dalších knihoven, je komunikace o portálu směřována dovnitř knihovnické komunity a odborné veřejnosti.

3. Poskytovat marketingový servis knihovnám, které si nemohou v oblasti marketingu dovolit vlastní profesionální zázemí.

Realizace:

V roce 2015 byl za podpory dotačního programu Knihovna 21. století spuštěn blog pr.knihovna.cz. Na blogu se zpřístupňují články o PR problematice v knihovnách, včetně příkladů dobré praxe. Zároveň během podzimu 2015 proběhla v 8 krajských městech ČR série intenzivních workshopů, v nichž účastníci obdrželi jak teoretická doporučení ohledně PR a marketingu knihoven, tak měli příležitost si prakticky vyzkoušet činnosti, které s PR souvisejí. V r. 2015 MKP vydala elektronickou publikaci, představující základní manuál, jak začít s PR v knihovně a jak prakticky zvládat základní úkoly marketingové komunikace knihoven.

Pracovní skupina absolvovala dvoudenní workshop v Plzni, jehož cílem bylo zamyšlení nad otázkami komunikace českého knihovnictví na centrální úrovni či pomoci menším knihovnám v oblasti marketingu a komunikace. Společně s firmou Lovebrand, která se specializuje na budování značek, skupina pracovala na definování poslání knihoven, které je důležitou součástí komunikace mezi knihovnami, veřejností i politickou reprezentací. Výsledkem bylo vytvoření Manifestu knihoven, dokumentu, který v osmi bodech představuje stěžejní úlohy knihoven ve společnosti.

Dílčím úkolem subtýmu bylo připravit první návrh označení Knihovna. V rámci Městské knihovny v Praze byla diskutována možnost vyvinout vzory tiskovin snadno upravovatelné ve formátu.doc, určené pro menší knihovny. Tato varianta byla na základě neblahých zkušeností z různých krajů zamítnuta, nedoporučila ji ani hlavní grafička MKP. Budou se tedy v budoucnu řešit jiné možnosti, s aktivnější součinností krajských knihoven a jejich metodiků.

Celkové shrnutí priority 19:

Priorita částečně splněna, pro budoucí vývoj je důležité:

- Realizovat informační část Centrálního portálu českých knihoven Knihovny.cz.
- Uvést do praxe novou strukturu Adresáře knihoven a informačních institucí a budovat centrální a aktuální adresář knihoven – nutná součinnost metodiků krajských knihoven, včetně povinné aktualizace.
- Pokračovat ve spolupráci s Prioritou č. 6, využít potenciál projektu Knihovny.cz k celonárodní propagaci služeb českých knihoven.
- Pracovat na budování jednotné značky knihoven.
- Uvažovat nad standardizací knihoven dle poskytovaných služeb (lze vázat např. na dílčí oblasti koncepce, příkladem je standard Rovný přístup. Handicap Friendly).
- Nadále poskytovat možnost získávat a prohlubovat znalosti o PR a marketingu pracovníkům (především menších) knihoven.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č. 6 Systém hodnocení a marketing veřejných knihovnických a informačních služeb.

20. Zvyšovat kvalifikační úroveň pracovníků knihoven s cílem adaptovat je na rychle se měnící odborné nároky jejich profese

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Na základě analýzy současného stavu zpracovat koncepci celoživotního vzdělávání pro oblast knihovnictví s důrazem na požadavky praxe.

Realizace:

První stručná verze principů byla předložena ÚKR v 1. pol. r. 2014. Diskuse, která proběhla na jednání ÚKR, nezodpověděla položené otázky, které byly zásadní pro další postup prací. Otázky byly prezentovány na konferenci Knihovny současnosti v r. 2014 a bylo navrženo jejich předložení k veřejné diskusi odborné veřejnosti. Byl zpracován rozsáhlý dotazník k problematice, pilotován na malém vzorku relevantních respondentů a následně vzhledem k jejich připomínkám zjednodušen a upraven. Knihovnický institut Národní knihovny ČR poté provedl průzkum k problematice CŽV knihovníků v lednu 2015 a vyhodnotil jeho výsledky. Návrh Koncepce CŽV byl podle výsledků šetření připraven, dopracovala se důvodová zpráva. Návrh s důvodovou zprávou byl předložen ÚKR na konci r. 2015. Splnění úkolu bude záviset na přijetí koncepcí vedením knihoven a její implementaci v praxi. Zavedení koncepce CŽV do praxe knihoven je možné až po jejím akceptování širokou odbornou veřejností, zejména managementem knihoven.

2. Koncipovat a zavést systém akreditovaného celoživotního vzdělávání profesionálních knihovníků a informačních specialistů.

Realizace:

Proces akreditace vzdělávacích aktivit (s výjimkou rekvalifikačních kurzů) nebyl vyřešen. Je třeba počítat se změnami akreditací MŠMT ČR pro rekvalifikační knihovnické kurzy v závislosti na schválených profesních kvalifikacích v rámci Národní soustavy kvalifikací.

3. Pokračovat v podpoře zvyšování kvalifikace neprofesionálních pracovníků knihoven formou pořádání vzdělávacích aktivit.

Realizace:

Plněno průběžně, viz priorita 15.5; trvalý úkol.

4. Zpracovat typové pozice knihovnických profesí v Národní soustavě povolání.

Realizace:

Projekt NSP byl ukončen v r. 2012; probíhalo postupné doplňování jednotlivých typových pozic, ale ve velmi omezené míře. Pracovní skupina zpracovala 11 typových pozic (schváleno a zveřejněno na www.nsp.cz), připravila dalších 5 typových pozic (1 pro středoškolskou úroveň, 4 pro úroveň VOŠ a Bc.), připravovala zbývající typové pozice. Sektorová rada pro kulturu podporovala postupné zveřejnění zbývajících knihovnických typových pozic v rámci NSP; očekává se zveřejnění minimálně 4 typových pozic v r. 2016.

5. Vytvoření dílčí kvalifikace v rámci Národní soustavy kvalifikací.

Realizace:

Bylo schváleno a publikováno 6 profesních kvalifikací (středoškolská úroveň): knihovník katalogizátor, referenční knihovník, knihovník v přímých službách, knihovník správce fondů, knihovník v oddělení pro děti, knihovník akvizitér. Dalších 5 profesních kvalifikací (knihovník správce digitální knihovny - poslední profesní kvalifikace pro středoškolskou úroveň, samostatný knihovník akvizitér, samostatný knihovník katalogizátor, samostatný referenční knihovník a samostatný knihovník správce fondů (tj. 4 pro úroveň VOŠ, Bc.) bylo zpracováno v r. 2013 a je schváleno MŠMT. V roce 2014 a 2015 byly v projektu NSK schváleny Sektorovou radou pro kulturu všechny zbývající profesní kvalifikace (zbývající 4 pro úroveň VOŠ, Bc. a 8 pro úroveň VŠ). Všechny tyto profesní kvalifikace

byly předloženy MŠMT. Byl vyřešen proces autorizace na MK ČR a zveřejněna nabídka možnosti autorizace pro zájemce. Proběhlo první pilotní odzkoušení jedné z profesních kvalifikací (realizace MZK). Byla již udělena první autorizace pro 5 pracovních kvalifikací (všechny středoškolské profesní kvalifikace s výjimkou knihovníka správce digitální knihovny), a to Moravské zemské knihovně. Žádost o autorizaci předložila Knihovna Jiřího Mahena, Národní knihovna ČR a perspektivně další subjekty. Návazně mohou začít zkoušky a certifikace uchazečů.

6. Periodicky proškoloval manažery knihoven v oblasti moderního řízení lidských zdrojů.

Realizace:

Částečně probíhá, závisí na splnění předchozích dílčích cílů. Požadavek na školení manažerů knihoven v oblasti moderního řízení lidských zdrojů akcentují také výsledky pilotního šetření personální praxe v knihovnách i deklarovaný zájem manažerů.

Celkové shrnutí priority 20:

Priorita částečně splněna, pro budoucí vývoj je důležité:

- najít obecný konsensus na Koncepci ČZV knihovníků a prosadit ji v praxi.
- zabývat se dílčími problematikami (zpracování vzorového kariérního řádu, případně dalších personálních dokumentů), posílit kvalitu personální práce v knihovnách ad.
- zlepšit systém odměňování v oboru, uvést v soulad katalog prací a NSP ad.

Tyto úkoly mají dlouhodobý charakter a často nezávisí pouze na oborové odborné či manažerské veřejnosti, týkají se situace v oblasti příspěvkových organizací obecně.

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.7 Vzdělávání pracovníků knihoven.

21. Intenzivněji využívat dobrovolníky v činnosti knihoven a systém veřejně prospěšných prací

Dílčí cíle, projekty / aktivity

1. Připravit modelová řešení pro využití dobrovolnických aktivit v knihovnách.

Realizace:

Byla vytvořena pracovní skupina, která se pravidelně zabývala problematikou dobrovolníků v knihovnách. Byly připraveny informace, které jsou zveřejněny na webu Národní knihovny ČR, s uvedením příkladů dobré praxe, které odpovídají modelovým řešením.

Cíl byl naplněn, je však nutné, aby informace byly průběžně doplňovány a knihovny informovány o různých možnostech využití dobrovolníků v praxi.

2. Zařadit téma dobrovolnictví do knihovnických vzdělávacích programů.

Realizace:

Dobrovolnictví bylo zařazeno do knihovnických vzdělávacích programů. Byly organizovány semináře, kde byly knihovny informovány o akreditovaných i neakreditovaných dobrovolnických programech i o možnostech využití dobrovolníků v rámci vzdělávacích programů.

Cíl byl naplněn. Velkým přínosem bylo ocenění práce dobrovolníka, zahrnuté do rozpočtu žádostí o finanční podporu v dotačním řízení Knihovna 21. století.

3. Prezentovat veřejnosti knihovny jako místa realizace osobního potenciálu jednotlivce ve smyslu dobrovolnictví.

Realizace:

V knihovnách se často využívá práce dobrovolníků, není však vždy vykazována. Často se jedná o pomocné práce bez jakékoliv evidence. Vykazované dobrovolnické činnosti se zvýšily o 48 % od roku 2011 do roku 2013. Je nutné tyto aktivity knihovnám dále doporučovat a naučit je s nimi lépe pracovat.

Cíl byl naplněn, bohužel se nepodařila větší propagace aktivní práce s dobrovolníky formou např. plakátů nebo kampaní. Byly vydány metodické příručky, které jsou dostupné na webu Národní knihovny ČR v elektronické podobě.

4. Připravit knihovny na možnosti realizace výkonu veřejné služby.

Realizace:

Veřejná služba byla zrušena, pracovní skupina se proto zabývala možnostmi využití veřejně prospěšné služby. I zde se však připravila nová legislativa.

Cíl nebyl naplněn z výše uvedeného důvodu.

Celkové shrnutí priority 21:

Pracovní skupina doporučila pokračovat v těchto aktivitách a informovat průběžně knihovny o nové legislativě včetně organizace seminářů, na kterých budou prezentovány příklady dobré praxe. Dále doporučuje vytvoření knihovnického portálu pro dobrovolníky a větší spolupráci s dobrovolnickými centry. Dále doporučuje pověřit Knihovnický institut Národní knihovny ČR vytvořením supervizního/poradního týmu pro oblast dobrovolnictví v knihovnách, jehož jádrem by mohla být vytvořená pracovní skupina.

- Vytvořit supervizní/poradní tým pod vedením Knihovnického institutu při Národní knihovně ČR a zajistit jeho pokračování do budoucna

V Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 navazuje prioritní oblast č.2 Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra.

Použité zkratky	
ADR	Centrální adresář knihoven a informačních institucí v ČR
AKS	Automatizovaný knihovní systém
AV ČR	Akademie věd ČR
AZ	Autorský zákon
CPK	Centrální portál knihoven
CŽV	Celoživotní vzdělávání
ČKR	Česká konference rektorů
ČNB	Česká národní bibliografie
DDS	Document Delivery Service, Služba dodávání dokumentů
DSA	Data Seal of Approval
EIZ	Elektronické informační zdroje
Europeana	Evropská digitální knihovna
ICT	Informační a komunikační technologie
INFOZ	Informační zdroje pro výzkum, program MŠMT
IOP	Integrovaný operační program
K21	Knihovna 21. století, program MK
KDK SKIP	Klub dětských knihoven Svazu knihovníků a informačních pracovníků
KF	knihovní fond
KISK	Kabinet informačních studií a knihovnictví (Filozofická fakulta Masarykovy univerzity)
KJM	Knihovna Jiřího Mahena v Brně
KK	Krajská knihovna
KNAV	Knihovna Akademie věd ČR
Kramerius	Národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru, podprogram VISK7; digitální knihovna stejného jména
LTP	Long time preservation, systémy pro dlouhodobé ukládání dokumentů
MK	Ministerstvo kultury
MKP	Městská knihovna v Praze
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MSVK v Ostravě	Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MVS	Meziknihovní výpůjční služby
MZK	Moravská zemská knihovna
NAKI	Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, program MK
NDK	Národní digitální knihovna
NIPOS	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
NK	Národní knihovna ČR
NLK	Národní lékařská knihovna
NSK	Národní soustava kvalifikací

NSP	Národní soustava povolání
NTK	Národní technická knihovna
OAI-PMH	Rozhraní pro hromadné sklizení dat
PIK	Projekt internetizace knihoven
PK	Pověřená knihovna regionálními funkcemi
Princip PPP	Princip Public Private Partnership, Partnerství veřejného a soukromého sektoru při financování projektů
Registr digitalizace	Evidence digitalizovaných dokumentů a sledování procesu zpracování, společný projekt Národní knihovny ČR, Knihovny Akademie věd ČR a společnosti INCAD
RF	Regionální funkce
RIA	Hodnocení dopadu regulace
ROI	Return on Investment (Měření efektivity vynaložených prostředků ve veřejné knihovně)
ROP	Regionální operační program
RVŠ	Rada vysokých škol
RVVI	Rada pro výzkum, vývoj a inovace
SDRUK	Sdružení knihoven ČR
SK ČR	Souborný katalog ČR
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR
ÚKR	Ústřední knihovnická rada
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
UNIV3	Projekt podporující rekvalifikace a propojení s tzv. "procesem uznávání" znalostí a dovedností, které se zájemci naučili během života i mimo školu, projekt Národního ústavu pro vzdělávání
URN:NBN	URN – Universal Resource Name, NBN – National Bibliography Number, identifikátor digitálních objektů
UUID	Universaly Unique Identifier, identifikátor digitálních objektů
VaVaI	Výzkum, vývoj a Inovace
VISK	Veřejné informační služby knihoven, program MK
VKIS	Veřejné knihovnické a informační služby
VPK	Virtuální polytechnická knihovna